

tietoarkisto

| Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto | www.fsd.uta.fi | 2010

TEEMA

Kansainvälisesti
vertaileva
tutkimus

Yleisö mukaan
poliittiseen
keskusteluun

14

Kyselylomake
kääntyy
ryhmätyönä

27

Suomen
PISA syntyy
Jyväskylässä

6

TIETOARKISTO

Yhteiskuntatieteellisen
tietoarkiston julkaisu

ISSN 1457-7682

Päätoimittaja:

Helena Laaksonen

Toimituskunta:

Katri Aarnio
Sami Borg
Hannele Keckman-Koivuniemi

Ruotsinnos:

Marina Hamberg

Julkaisija:

Yhteiskuntatieteellinen
tietoarkisto (FSD)

Käyntiosoite:

Åkerlundinkatu 5 B, 4. krs,
Tampere

Puhelin

040 190 1432

Faksi

(03) 3551 8520

Postiosoite:

Yhteiskuntatieteellinen
tietoarkisto
33014 TAMPEREEN
YLIOPISTO

Sähköposti:

fsd@uta.fi
etunimi.sukunimi@uta.fi

Kotisivu:

<http://www.fsd.uta.fi>

Tietoarkisto-lehti verkossa:

[http://www.fsd.uta.fi/
tietoarkistolehti/uusin/](http://www.fsd.uta.fi/tietoarkistolehti/uusin/)

Taitto:

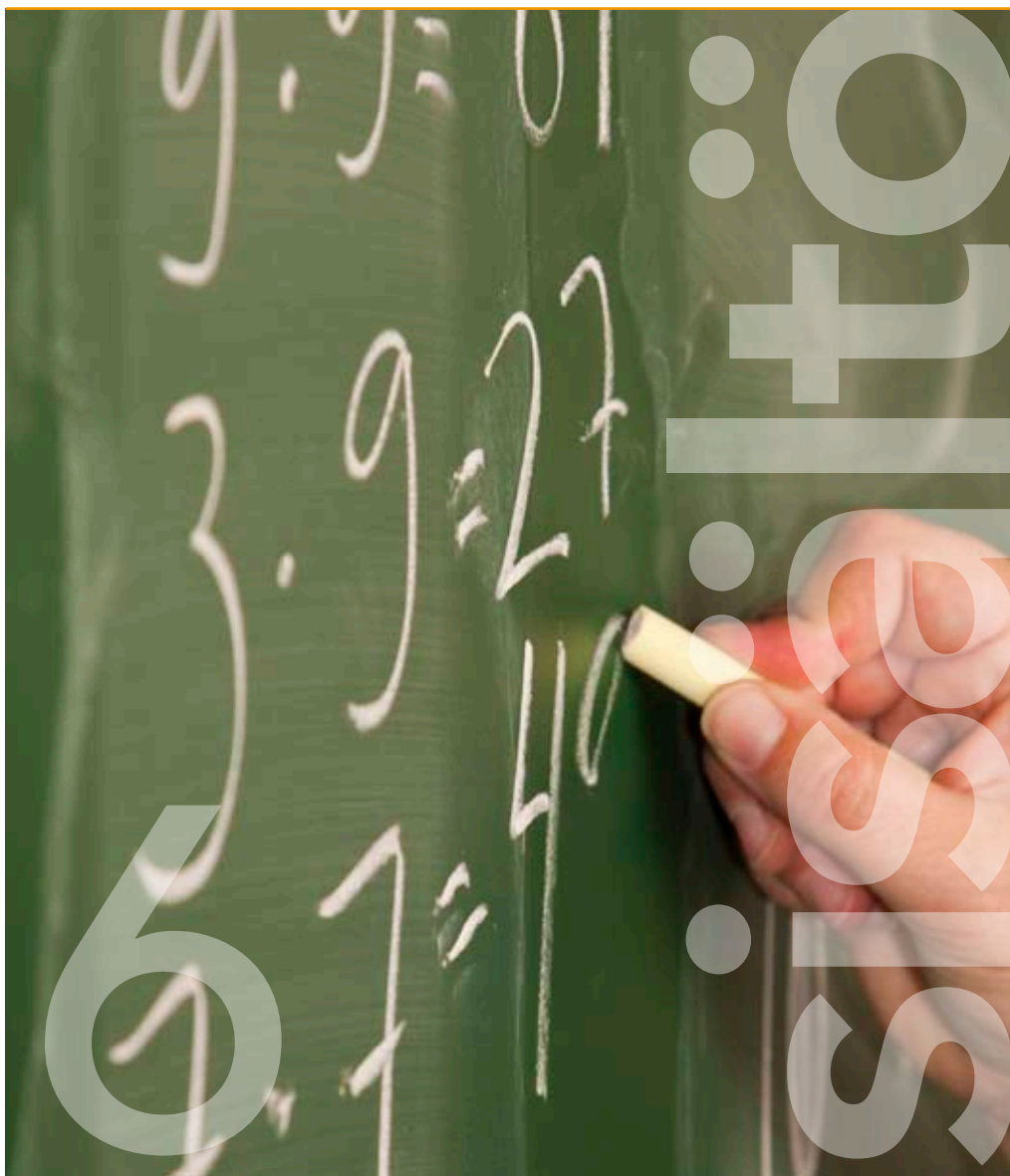
Juha Immonen

Painopaikka:

FORSSA & PRINT
11/2010

YHTEISKUNTATIEEELLINEN TIETOARKISTO
FINLANDS SAMHÄLLSVETENSKAPLIGA DATAARKIV
FINNISH SOCIAL SCIENCE DATA ARCHIVE

Rodeo

TEEMA

Kansainvälisesti vertaileva tutkimus

Kansainväliset vertailututkimukset ovat data-arkistojen toiminnan ydintä ja yksi yhteistyön tärkeimmistä alueista. Tietoarkisto-lehden sivuilla puhuvat aineistojen käyttäjät, käsittelijät ja tekijät. Lehti esittelee myös alan oppaita ja ongelmia.

- 6** Koulutuksen tutkimuslaitos tekee kansainvälisesti arvostettua tutkimusta
- 9** Kansainväliset arviointitutkimukset koulutuksen tutkimuslaitoksessa lyhyesti
- 10** Vertailussa Suomen ilmiöt asettuvat oikeille paikoilleen
- 14** Demokratiatutkimuksen huippuyksikkö tutkii suoraa osallistumista Turussa
- 16** Luxemburg Income Study – LIS. Tulotutkimukset yhdenmukaisessa kansainvälisesti vertailtavassa muodossa
- 19** CESSDAn asiantuntija-seminaari 2010 – esimerkkejä yhteistyöstä tilastokeskusten kanssa
- 20** EU-tilastopalvelu johdattaa eurooppalaisten tilastojen ihmeelliseen maailmaan
- 22** Verkko-opas: Kulttuurien välisen vertailevan tutkimuksen hyvät käytännöt ja elinkaari
- 24** Uutta ESS EduNetissä
- 24** Yhteiskuntaluokat Euroopassa – esimerkkejä uuden luokkamallin tutkimuskäytöstä
- 25** Muutoksen tutkimukseen paneeliaineistoja Alankomaista
- 27** Väitös monikielisten sanastojen käännösten vastaavuuksista
- 27** Kyselylomakkeiden kääntäminen on asiantuntijoiden ryhmätyötä

Helena Laaksonen

Helena Laaksonen

Kuvat: vas. Robert Seger, oik. Tim Liao

- 4** Pääkirjoitus/Ledare: Vauhtia tilastojen tutkimuskäyttöön/ Intensifiera användningen av statistik i forskningen
- 13** Dataruutu: Saavatko ääriyhymät julkaista ajatuksiaan?
- 29** Kolumni: Sir Francisin ongelma
- 30** Aineistoluettelo
- 33** Julkaisuja arkistoiduista aineistoista
- 36** Lyhyesti

HENKILÖKUNTA

Sami Borg

johtaja
sami.borg@uta.fi
03 3551 8524 tai 050 345 0811

Helena Laaksonen

informaatikko
helena.laaksonen@uta.fi
040 190 1440

Katri Aarnio

hallintoasiainsihtööri
katri.aarnio@uta.fi
040 190 1432

ASIAKASPALVELU JA AINEISTONKÄSITTELY

Seppo Antikainen

tutkimusamanuenssi
seppo.antikainen@uta.fi
040 190 1436

Taina Jääskeläinen

kielenkääntäjä
taina.jaaskelainen@uta.fi
040 190 1444

Hannele Keckman-Koivuniemi

tietopalveluasiantuntija
hannele.keckman-koivuniemi@uta.fi
040 190 1439

Mari Kleemola

tietopalvelupäällikkö
mari.kleemola@uta.fi
040 190 1437

Arja Kuula

kehittämispäällikkö
arja.kuula@uta.fi
040 190 1438

Tarja Uotila

asiakas- ja tietopalvelusihtööri
tarja.uotila@uta.fi
040 190 1443

TEKNINEN TUKI

Matti Heinonen

atk-erikoistutkija
matti.heinonen@uta.fi
040 190 1435

Sirkka Säynäjäkangas

atk-erikoistutkija
sirkka.saynajakangas@uta.fi
040 190 1433

VERKKOPALVELUT

Tuomas J. Alaterä

tietoverkkoasiantuntija
tuomas.alaterä@uta.fi
040 190 1441

PÄÄKIRJOITUS

Vauhtia tilastojen tutkimuskäyttöön

Viime syyskuussa Helsingin Sanomien yleisönosasto julkaisi useita mielipidekirjoituksia tutkimusaineistojen käyttömahdollisuuksien lisäämisestä. Kirjoittajat vaativat julkisin varoin kerättyjen aineistojen ja erityisesti rekisteritietojen suurempaa avoimuutta ja maksutonta tutkimuskäyttöä.

Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto on edistänyt yhteiskuntatutkimuksen aineistojen avoimuutta. Valitettavasti rekisteriaineistojen osalta emme ole kyenneet tutkijoita paljon auttamaan. Valoa tilanteeseen ovat tuoneet Rekisteritutkimuksen tukikeskuksen palvelut. Retkiläiset myös puurtavat parasta aikaa Tieteen tietotekniikan keskuksen CSC:n kanssa valmisteluhanketta rekisteriaineistojen etäkäyttöön.

Tietoarkiston ja Tilastokeskuksen yhteistyötä on viritelty muutamaan otteeseen, mutta molemminpuolinen lempi ei ole oikein leimahtanut. Aloitteemme aineistojen kuvailuyhteistyöstä tai tutkimusryhmien Tilastokeskukselta jo ostamien aineistojen arkistoinnista tietoarkistoon eivät ole edenneet toivotusti. Lyhyehkö, mutta merkittävä edistysaskel liittyy Tilastokeskuksen keräämiin kyselyaineistoihin, jotka on koottu ulkopuolisella rahoituksella. Keruuvaiheessa haastateltavilta saatu suostumus aineiston laajempaan tutkimuskäyttöön tietoarkiston kautta mahdollistaa arkistoinnin nykyisin.

Tutkijoiden vinkkelistä mikrotason tilastoaineistojen käyttömahdollisuudet eivät vastaa OECD:n suosituksia avoimesta saatavuudesta. Pääsyyt tilanteeseen lienevät taloudellisia, toiminnallisia ja lainsäädännöllisiä ja säädösten tulkintaan ja toimintakulttuuriin perustuvia. Isot laivat kääntyvät hitaasti, mutta EU:n tilastoasetus (EY no. 223/2009) on oiva suunnan osoitus pienemmille, kansallisille laivoille. Sen tavoite on yh-

Sami Borg
Johtaja
Föreståndare
FSD

Mari Männistö

tenäistää tietojen salassapidon periaatteet jäsenmaissa. Sen mukaan tilastojen kehittämisessä käytettäviä salassa pidettäviä tietoja tulisi voida hyödyntää nykyistä laajemmin tutkimustarkoituksiin. Suomen tilastolain muutos EU-asetusta vastaavaksi helpottanee merkittävästi yhteiskunnan ja talouden tutkimusta.

Ellei tietoja löydy Tilastokeskuksen sinänsä laajoista verkkotietopalveluista, ne pitää ostaa. Useimpia aineistoja ei säilytetä Tilastokeskuksessa siten, että ne olisivat valmiita siirrettäviksi tutkijoille. Tilastokeskus toimittaa aineiston anonymisoituna ja tarvittaessa muullakin tavoin räätälöitynä. Joskus tästä koituu työtä enemmän, joskus vähemmän. Usein aineiston ja työn lopullinen hintalappu on tilaajan mielestä aivan liian suuri.

Keinoja Tilastokeskuksen aineistojen tutkimuskäytön edistämiseksi on useita, ja monet eivät edes vaatisi merkittävää lisärahoitusta. Tilastolain ohella maksuperustelakia tulee muuttaa tutkimusystävällisemmäksi, ja työ onkin vireillä. Myös anonymisointiohjelmistojen kehittämiseen ja käyttöönottoon on kiinnitettävä huomiota. Lisäksi tilastoaineistojen dokumentointi- ja säilytystapoja pitää uudistaa niin, että tutkimusaineistojen muodostamis- ja irrottamiskustannukset pienevät.

Näiden keinojen rinnalle on viipymättä luotava uudentyyppisiä käyttömahdollisuuksia. Suojatun etäkäytön hankkeiden rahoitus on varmistettava. Asiassa tulee pyrkiä tiiviiseen kansainväliseen yhteistyöhön, koska alalla on käynnissä monia hankkeita. Sensitiivisimpiä aineistoja varten voidaan rakentaa keskuksia, joissa tutkijat voivat työskennellä. Painopisteen tulee olla suojatun etäkäytön ratkaisuisissa. Olikohan tässä jo vaatimuksia tarpeeksi?

LEDARE

Intensifiera användningen av statistik i forskningen

Senaste september publicerades i Helsingin Sanomat på insändarspalterna flera inlägg om behovet att utöka möjligheterna att använda sig av insamlad forskningsmaterial. Skribenterna krävde att material och särskilt registeruppgifter som insamlats med offentliga medel i högre grad skulle vara tillgängliga och kostnadsfria i forskningssyfte.

Det samhällsvetenskapliga dataarkivet har främjat öppenhet i fråga om samhällsvetenskapligt forskningsmaterial. Tyvärr har vi inte gällande registermaterial kunnat hjälpa forskarna i den utsträckning vi hade önskat. Informationscentret för registerforskning och dess servicecentral har bidragit till att situationen nu ser ljusare ut. Informationscentret och dess personal jobbar som bäst tillsammans med CSC (IT-centret för vetenskap). De förbereder ett projekt som skulle möjliggöra användningen av registermaterial på distans.

Det har gjorts trevande försök att utveckla samarbete mellan dataarkivet och Statistikcentralen, men dessa har inte ännu resulterat i någonting konkret. Våra initiativ om samarbete har inte lett till önskat resultat. Vi vill diskutera frågor som berör beskrivningarna av material och hur man i vårt dataarkiv kunde arkivera material som redan köpts in från Statistikcentralen. Ett kort, men betydelsefullt framsteg har dock uppnåtts gällande det enkätmaterial som Statistikcentralen har samlat in med hjälp av utomstående finansiering. Det samtycke som respondenterna i samband med insamlingen av materialet ger möjliggör en mer omfattande användning av forskningsmaterialet via dataarkivet.

Forskarnas möjligheter att använda sig av befintligt statistiskt material motsvarar i nuläget inte OECD:s rekommendationer om öppenhet och tillgänglighet. Orsakerna torde i huvudsak vara ekonomiska, men de har också att göra med verksamheten överlag och med lagstiftningen samt hur man tolkar regelverken och hurdan verksamhetskultur man har. Det tar tid för stora fartyg att ändra sin kurs, men EU:s statistikförordning (EG nr 223/2009) ger utmärkta riktlinjer för de mindre, nationella fartygen. Syfte med förordningen är

att förenhetliga principerna om konfidentiellt material i medlemsländerna. Forskarvärlden bör få bättre möjligheter att i vetenskapligt syfte ta del av konfidentiella uppgifter som används för utveckling, framställning och spridning av statistik. En ändring i den finska statistiklagen så att den motsvarar EU:s förordning torde på ett märkbart sätt förbättra förutsättningarna för den samhällsvetenskapliga och ekonomiska forskningen.

Om de uppgifter man behöver inte finns att få i Statistikcentralens ganska omfattande nätinformatiöns-tjänst bör man köpa dem. Största delen av materialet finns inte alltid tillgängligt hos Statistikcentralen i sådan form att det direkt skulle kunna överföras till forskarna. Statistikcentralen levererar materialet anonymiserat och vid behov också på annat sätt skräddarsytt. Detta är mer eller mindre arbetsdrygt. Det slutliga priset för materialet och arbetet är ofta enligt beställaren alltför högt.

Det finns många sätt att främja användningen av material från Statistikcentralen i forskningssyfte, och flera av dessa kräver inte ens någon betydande tilläggsfinansiering. Förutom statistiklagen bör även lagen om grunderna för avgifter till staten göras mer forskningsvänlig, och det arbetet har redan inletts. Man bör även fästa uppmärksamhet vid anonymiseringen, utveckla program och lära sig använda dem. Dessutom bör man förnya sätten att dokumentera och bevara statistiskt material så att kostnaderna för att skapa och frigöra forskningsmaterial minskar.

Vid sidan av dessa förfaringsätt bör man utan dröjsmål skapa nya former av användningsmöjligheter. Man bör försäkra sig om att det finns finansieringen för projekt för skyddad distansanvändning av material. Man bör eftersträva ett nära internationellt samarbete i frågan eftersom det inom området pågår många olika projekt. För mer känsligt material kan man bygga centra där forskare kunde arbeta på plats. Tyngdpunkten bör dock vara på lösningar som möjliggör skyddad användning på distans. Måne det inte här finns tillräckligt med krav?

Teksti ja kuva: Helena Laaksonen

Koulutuksen tutkimuslaitos tekee kansainvälisesti arvostettua tutkimusta

PISAsta tulee nykyisin mieleen muutakin kuin kalteva torni. Tällä lyhennesanalla tunnettu kansainvälinen arviointitutkimus on nostanut suomalaisen koulujärjestelmän maailmanmaineeseen. Kiinnostuneita kansainvälisiä delegaatioita on vierailut kouluissamme ihmettelemässä, miksi suomalaisnuoret pärjäävät niin hyvin. Suomessa PISA-tutkimuksesta vastaa Koulutuksen tutkimuslaitos, jossa pieni kokenut tutkijajoukko pyörittää useita muitakin kansainvälisiä vertailututkimuksia.

Koulutuksen tutkimuslaitoksen, KTL:n, tutkijat karsastavat innostusta, jonka uusien tutkimustulosten uutisointi aiheuttaa.

– Maarankingit ovat näkyvä osa tulosten julkistamista, mutta kyseessä on vain yksi mittausta, jolla voidaan saavuttaa vain yksi näkökulma, ja erot maiden välillä ovat hyvin pieniä. Maiden laittaminen paremmuusjärjestykseen hävittää informaatiota. Nämä eivät ole mitään urheilukilpailuja, sanoo KTL:ssä työskentelevä professori **Pekka Kupari**.

Vaarana on myös, että hyvin sijoittuvissa maissa, kuten Suomessa, tyydytään vallitsevaan tilanteeseen – katsotaan, että mitään ei tarvitse muuttaa.

– Kansainvälisten arviointitutkimusten tarkoituksena on etsiä oppimistulosten taustalta tärkeitä ja merkittäviä tekijöitä sekä kansallisesti että maaryhmittäin ja pohtia mitä tästä voidaan oppia, valaisee Kupari. Tutkimushankkeissa kerätäänkin laajasti taustatietoja niin oppilaista kuin kouluympäristöstä ja opetuksestaakin.

Vertailututkimuksia yli 40 vuotta

Koulutuksen tutkimuslaitos on Jyväskylän yliopiston erillisenä laitoksena toimiva valtakunnallinen tutkimuskeskus, joka on perustettu vuonna 1968. Se on erikoistunut laajoihin kansainvälisiin vertailututkimuksiin. Eniten julkisuutta saaneen PISAn lisäksi KTL vastaa kahdesta muusta OECD:n vertailevasta arviointitutkimuksesta Suomessa.

Aikuisväestön kykyjen kansainvälinen arviointiohjelma, PIAAC, mittaa osaamista, jota aikuiset tarvitsevat työelämässä ja arkipäivän toiminnassaan. Uusin OECD:n tutkimushanke on AHELO, jossa arvioidaan korkeakoulutuksen oppimistuloksia.

KTL on ollut kansainvälisen koulutuksen tulosten arviointijärjestön, IEA:n, jäsen 1960-luvulta lähtien. IEA:n jäsenyyden kautta tutkimuslaitoksen toteutettavaksi ovat tulleet muun muassa nuorten yhteiskunnallista osaamista, osallistumista ja asenteita selvittävä ICCS-

Kansainvälisissä vertailuhankkeissa Koulutuksen tutkimuslaitoksessa työskentelevät professori Pekka Kupari (vas.), erikoistutkijat Sari Sulkunen, Antero Malin ja Jani Ursin. Professori Jouni Välijärvi (oik.) on koko tutkimuslaitoksen johtaja ja PISA-tutkimuksen Suomen koordinaattori.

tutkimus ja lasten lukutaitotutkimus PIRLS sekä matematiikan ja luonnontieteiden osaamista tutkiva TIMSS.

Arviointitutkimusten nousukausi

Kansainvälisten tutkimushankkeiden parissa työskentelevästä KTL:n ydinjoukosta kokenein on Pekka Kupari. Koke-musta on karttunut 1970-luvulta lähtien, ja nykyisin hän osallistuu laitoksen kaikkien kansainvälisten arviointitutkimusten tekemiseen. Hän kertoo arviointitutkimusten määrän lisääntyneen voimakkaasti viimeisen kymmenen vuoden aikana.

Se on johtanut siihen, että samaan aikaan valmistellaan ja toteutetaan useampaa laajaa aineistonkeruuta ja edellisten tutkimusalojen raportointia. Esimerkiksi tälle vuodelle osuivat PISAn vuoden 2009 tutkimuksen raportointi ja 2012 esitutkimuksen valmistelu. Matematiikkaa ja lukutaitoa mitattiin

TIMSS- ja PIRLS-tutkimusten esikokeissa sattumalta samaan aikaan.

Tutkimukset tehdään KTL:ssä alle kymmenen tutkijan voimin. Erikoistutkija Sari Sulkunen korostaa, ettei tutkimusten toteuttaminen pienellä porukalla onnistuisi ilman työssä hankittua pitkäkokemusta. Tähän liittyy toki se riski, että joku siirtyy muualle ja tietotaito menetetään hänen mukanaan. – Kun joku yhtäkkiä lähtee, ei ole olemassa henkilöä, jonka voisi ottaa tilalle.

Kokemuksella pärjää kilpailutuksessa

Opetus- ja kulttuuriministeriö kilpailuttaa OECD:n arviointitutkimusten kun-kin aallon tekijän Suomessa. Tarjouskilpailussa kokemuksesta ja sen myötä saavutetuista näytöistä ja tehokkuudesta on etua. – 60–70-luvulta lähtien karutettu ammattitaito takaa, että pystymme täyttämään tarjouspyynnöissä asete-

tut korkeat laatuvaatimukset. Tämä ratkaisi esimerkiksi uuden AHELO-hankkeen tarjouskilpailun hyväksemme, kertoo Kupari.

Vuoden 2006 PISA-tutkimuksen sai tehtäväkseen Helsingin yliopiston Koulutuksen arviointikeskus. KTL:n tutkijoiden näkökulmasta helsinkiläisten voitto ei ollut jyväskyläläisille pelkästään tappio. – Saimme vapautettua resursseja aineistojen tarkempaan analyysiin, ja esimerkiksi väitöskirjoja valmistui väliaikana enemmän, kuvailee Sulkunen.

Antoisia mutta haasteellisia aineistoja

Valtavia aineistoja ei ehditä KTL:ssä analysoida kokonaan, sillä perusraporttien

valmistuessa pitää jo suunnitella seuraava aineistonkeruuta. Aineistojen jatkokäyttäjille olisikin jatkuvasti kysyntää.

Monimutkaiset aineistot vaativat käyttäjiltä hyvää perehtymistä sisältöön ja menetelmiin ja alkuperäistutkijoilta tarkkaa dokumentointia. – Tilastomenetelmällisesti näiden käyttäminen on myös erittäin vaikeaa, huomauttaa erikoistutkija **Antero Malin**, joka on myös antanut tilastollisten menetelmien opetusta. Malinilla on aiempaa kokemusta PISA-aineistoista. Nyt hän on vastuussa PIAACista.

PISA-aineistot ovat saatavana tutkimuskäyttöön OECD:n verkkosivujen kautta ja IEA:n aineistot sen oman verkkopalvelun kautta. Yhteiskunnallisia taitoja ja tietoja mitanneen CIVED-tutkimuksen Suomen aineisto vuodelta 1999 on saatavana myös tietoarkistosta. Vuoden 2009 ICCS-aineisto tulee samalla tavalla tutkijoiden käyttöön. Tietoarkisto myös rahoitti hanketta.

OECD:n arviointitutkimukset toteutetaan opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta ja pääosin sen rahoituksella. Samasta lähteestä haetaan rahoitusta myös IEA-järjestön tutkimuksiin.

Keruut tiheässä syklissä

Kukin tutkimushanke etenee samalla tavoin kierroksittain. Keruuaaltojen väli on 3–5 vuotta. – PISAssa sykli on kolme vuotta, mikä on aika tiheä. Sitä voi miettiä, mikä lisäarvo tällä saavutetaan, toteaa Kupari. Tutkimukset alkavat jo rasittaa kouluja. Kieltäytymiset ja kato ovat kasvava ongelma maailmanlaajuisesti myös aikuistutkimuksissa, kuten PIAACissa.

Kaikissa tutkimuksissa on kansainvälinen konsortio, jonka asettamiin tiukoihin aikatauluihin, ohjeisiin ja laatuvaatimuksiin kansallisen toteuttajan on mukauduttava.

– Esimerkiksi PIAACin ohjeet ovat noin 300 sivua, kertoo Malin.

Kaikki arviointitutkimukset toteutetaan hyvin samalla tavalla. Ensin suunnitellaan tehtävät ja mittavälineet ja teh-

dään esikoe, jonka yhteydessä edelleen valmistellaan muun muassa materiaaleja päätutkimuksen kokeita varten ja testataan mittareita. Tässä vaiheessa kansallisella toteuttajalla on mahdollisuus vaikuttaa tutkimuksen sisältöön ja menetelmiin. – Kun päätutkimus nytkähtää liikkeelle, ei voi enää vaikuttaa, Kupari sanoo.

Korkeakoulutuksen arviointitutkimuksen, AHELO:n, toteutus on erikoistutkija **Jani Ursinin** mukaan toistaiseksi joustavampaa, koska tutkimuksen toteutettavuutta vasta testataan.

Kulttuuri vaikuttaa tuloksiin

KTL:n tutkijat tähdentävät, että kansainvälisessä vertailututkimuksessa käytettävä mittari on aina kompromissi ja validiteettia pitää miettiä tästä näkökulmasta. Kulttuuriympäristö vaikuttaa aina tuloksiin. – Toisaalta aina pyritään niin hyvään vertailtavuuteen kuin mahdollista. Tutkijat ymmärtävät, miten ongelmakohtat otetaan huomioon, muistuttaa Malin.

Vaikka kansainvälisissä vertailuhankkeissa tutkimusta johtavalla konsortiolalla on tutkijoista tiukka ote ja aikataulut ja laatuvaatimukset ovat kireät, kansainvälinen yhteistyö on myös antoisaa. Sekä Sulkunen että Kupari pitävät kansainvälisten yhteisjulkaisujen kirjoittamista opettavaisena. – Tästä on saanut osaaamista, jota ei muulla tavoin voi hankkia, toteaa Sulkunen. ●

Artikkelin lähteenä on käytetty Koulutuksen tutkimuskeskuksen verkkosivuja, hankkeiden esittelymateriaaleja ja syyskuun alussa järjestettyä ryhmähaastattelua, johon osallistuivat professori Pekka Kupari, erikoistutkijat Sari Sulkunen, Antero Malin ja Jani Ursin.

Kansainväliset arviointitutkimukset Koulutuksen tutkimuslaitoksessa lyhyesti

AHELO – Assessment of Higher Education Learning Outcomes

on korkea-asteen oppimistulosten arviointitutkimus. Se on uusi kansainvälinen oppimistulosten arviointihankkeista, joissa KTL on mukana. Nyt tehdään 15 OECD-maassa toteutettavuuskoe, jonka perusteella päätetään varsinaisen tutkimuksen tekemisestä laajemmassa maajoukossa. Toteutettavuuskokeessa luodaan kansainväliset välineet kandidaatin tutkintoon opiskelevien oppimisen arviointiin. Niillä testataan sekä yleisiä taitoja, jotka millä tahansa koulutuslalla pitäisi saavuttaa, että kullekin alalle erityisiä taitoja. Koevaiheessa mukana ovat insinööri- ja taloustieteet. Kaikki maat eivät toteutettavuuskoevaiheessa osallistu kaikkiin moduuleihin. Suomessa testataan yleisten taitojen kokeiden toteutettavuutta. Kaikissa maissa kerätään tutkimusympäristöön liittyviä taustatietoja. Tarkoituksena on selvittää myös, mitkä taustatekijät parantavat opiskelijoiden suoritustasoa yliopisto-opintojen aikana eli miten ja miksi kolmosen opiskelijoista tulee viitosen kandidaatteja. Aineiston keruu tapahtuu vuosina 2011–2012.

» KTL:ssa hanketta koordinoi erikoistutkija *Jani Ursin*. Yhteistyötahoina KTL:n ulkopuolella ovat Helsingin yliopisto ja Korkeakoulujen arviointineuvosto (KKA).

PIAAC – The Programme for the International Assessment of Adult Competencies

on 27 osallistujavaltion, monien organisaatioiden muodostaman kansainvälisen konsortion ja taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön OECD:n yhteistyöhanke. Tutkimuksessa selvitetään, millaisia taitoja aikuisväestö tarvitsee työ- ja arkielämässään sekä millainen työkokemus ja koulutus heillä on. PIAACissa mitataan monipuolisesti lukutaitoa, numeerisia taitoja, ongelmanratkaisutaitoja tietoteknisessä ympäristössä ja työssä tarvittavia taitoja haastateltavan itsensä arvioimina. Suomessa päätutkimukseen osallistuu tuhansia 16–65-vuotiaita eri puolilta maata. PIAAC tehdään nyt ensimmäisen kerran. Vuonna 1998 kerättyä aikuisten lukutaitoa kartoittaneessa SIALSissa oli samoja elementtejä.

Tutkimuksen toteutuksesta vastaa KTL, tutkimusaineiston keruusta ja muodostamisesta Tilastokeskus. Päätutkimuksen aineisto kerätään vuosina 2011–2012. Suomessa PIAAC tunnetaan myös nimellä Kansainvälinen aikuistutkimus.

» KTL:ssa PIAACista vastaa erikoistutkija *Antero Malin*.

ICCS – International Civic and Citizenship Education Study

on IEA-järjestön kansainvälinen hanke, joka tutkii 8.-luokkalaisten nuorten yhteiskunnallista osaamista, osallistumista ja asenteita. ICCS tutkii maiden välistä ja sisäistä vaihtelua nuorten yhteiskunnallisia ilmiöitä ja kansalaisvalmiuksia koskevassa tietämyksessä ja nuorten kiinnostusta ja halukkuutta osallistua julkiseen ja poliittiseen toimintaan sekä nuorten näkemiä uhkia nykyiselle kansalaisyhteiskunnalle ja sitä miten uhkiin tulisi heidän mielestään vastata. Erilaisten taustatekijöiden yhteyttä nuorten osaamiseen ja asenteisiin selvitetään myös.

Vuoden 2009 tutkimukseen osallistui Suomessa yli 3000 oppilasta 176 koulusta ja yli 2000 opettajaa 174 koulusta ja koulujen rehtorit. Yhteensä tutkimuksessa on 38 osallistujamaata, joista yli 20 on Euroopasta.

Aiemmin vuonna 1999 kerätty tutkimusaineisto on saatavana IEA-järjestön verkkosivulla ja Suomen aineisto myös tietoarkistosta. Vuoden 2009 ICCS-aineisto tulee samalla tavalla tutkijoiden käyttöön.

» KTL:ssa ICCS-hanketta johtaa professori *Pekka Kupari*.

PIRLS & TIMSS – Progress in International Reading Literacy Study & Trends in International Mathematics and Science Study

selvittävät oppilaiden lukutaitoa ja matematiikan ja luonnontieteiden taitoja. Aihealueet ovat samat kuin PISAssa, mutta PIRLS ja TIMSS arvioivat eri asioita. PISAssa arvioidaan nuorten yleisiä, tulevaisuuden kannalta tärkeitä taitoja, kun taas PIRLS- ja TIMSS-tutkimusten sisällöt pohjaavat osallistujamaiden opetussuunnitelmiin. Tutkimukset eivät ole siis päällekkäisiä vaan toisiaan täydentäviä.

Lukutaitotutkimus PIRLSiin osallistuu 56 maata, TIMSSIin 65 maata. Tutkimuskohteena Suomessa ovat 4.-luokkalaiset, TIMSSissä myös 7.–8.-luokkalaiset. Tutkimuksissa on mukana 150 alakoulua ja 230 yläkoulua, yhteensä yli 10 000 oppilasta. Oppimistuloksille keskeisiä taustatietoja kerätään myös opettajilta, vanhemmilta ja kouluista.

Suomi osallistui TIMSSIin vuonna 1999, joten kehitystä eri ajankohtien välillä päästään tutkimaan. TIMSS- ja PIRLS-aineistot kerätään vuonna 2011 ja tulokset julkistetaan joulukuussa 2012. Kummankin tutkimuksen esikoeaineisto kerättiin keväällä 2010.

» TIMSSistä saa lisätietoja professori *Pekka Kuparilta* ja PIRLSistä erikoistutkija *Sari Sulkuselta*.

PISA – Programme for International Students Assessment

on OECD:n jäsenmaiden yhteinen tutkimusohjelma, joka tuottaa tietoa koulutuksen ja opetuksen kehittämisen tueksi. Siinä arvioidaan 15-vuotiaiden nuorten osaamista lukutaidossa, matematiikassa ja luonnontieteissä. Myös opiskelutaitoja ja -valmiuksia tutkitaan. Keskeisin tutkimuskysymys on, mikä osaamisen taso on eri maissa ja kuinka tasaisesti osaaminen jakautuu oppilaiden, koulujen ja koulujärjestelmän osien kesken. Erilaisten taustatekijöiden vaikutusta oppilaiden menestymiseen tutkitaan myös.

PISAn tiedonkeruut tehdään kolmen vuoden välein. Yhteen tutkimuskiertokseen kuluu aikaa neljä vuotta. Oppimistulosten kehitystä voi seurata aineistojen avulla vuodesta 2000 lähtien. Viimeisin aineisto on vuodelta 2009 ja seuraava keruu ajoittuu vuoteen 2012. KTL on vastannut PISasta Suomessa PISA 2006 -tutkimusta lukuun ottamatta. Tutkimuksen päärahoittaja on opetus- ja kulttuuriministeriö.

» PISAn Suomen koordinaattori on KTL:n johtaja professori *Jouni Välijärvi*. Eri aihealueilla on omat vastaavat tutkijansa.

Lisätietoa verkossa

KTL:n verkkosivut: <http://ktl.jyu.fi/> -> Tutkimus -> Oppimistulosten, opetuskuultuurien ja koulutusjärjestelmien arviointi ja vertailu

AHELO: <http://www.oecd.org/edu/ahelo/> ja <http://ktl.jyu.fi/ktl/ahelo>

Aineistot

IEA-järjestön aineistotietokanta: http://www.iea.nl/iea_studies_datasets.html

PISAn aineistotietokanta: <http://pisa2006.acer.edu.au/>

Nuori kansalainen 1999 (FSD2298): <http://www.fsd.uta.fi/aineistot/luettelo/FSD2298/>

Teksti ja kuva:
Helena Laaksonen

Vertailussa Suomen ilmiöt asettuvat oikeille paikoilleen

Kimmo Ketola ja Kati Niemelä tutkivat suomalaisten uskonnollisuutta kansainvälisten vertailujen avulla.

Kansainvälisten vertailututkimusten avulla kotimaiset ilmiöt asettuvat oikeisiin suhteisiin ja suomalainen kulttuuri paikalleen muiden joukkoon. Näin ajattelevat suomalaisten uskonnollisuutta tutkivat Kati Niemelä ja Kimmo Ketola Kirkon tutkimuskeskuksesta. Tutkimuskeskus hyödyntää kansainvälisiä asennetutkimuksia julkaisuissaan säännöllisesti ja myös rahoittaa aineistojen keräämistä Suomessa.

Kirkon tutkimuskeskuksen, KTK:n, tutkimuksissa kansainvälisiä vertailuaineistoja käytetään Kati Niemelän mukaan ”lähes tutkimuksessa kuin tutkimuksessa”. KTK:ssa ovat käytössä World Values Survey (WVS) ja European Values Study (EVS) sekä International Social Survey Programme (ISSP).

– ISSP-ohjelman uskontomodulit tuovat tutkimukseen hieman eri näkökulmaa. Mukana on WVS:ään verrattuna eri maita ja enemmän uskontoa ja uskonnollisuutta käsitteleviä kysymyksiä, Kimmo Ketola kertoo aineistosarjojen eroista.

Noin viiden vuoden välein Suomessa kerätyt WVS ja EVS ovat lähtöisin kato- lisen kirkon piiristä, ja jokaisessa aineis- tossa onkin uskonnollisuuden tutkijoita

kiinnostavaa sisältöä. Niissä on asenne- kysymyksiä useilta muiltakin eri elämän- alueilta. ISSP kerätään vuosittain, mutta kerättävät aineistot keskittyvät vain yh- teen teemaan kerrallaan.

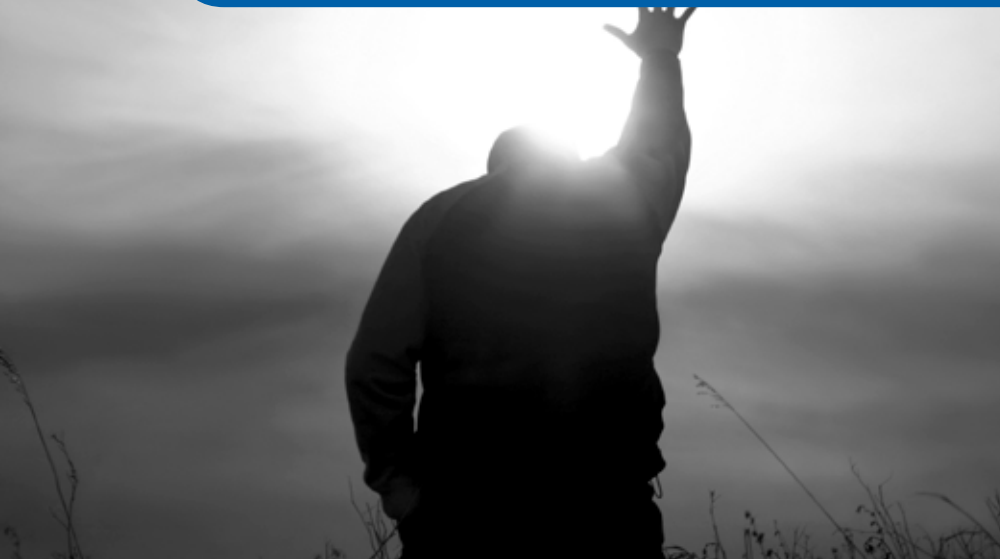
ISSP:ssä uskontoa ja uskonnollisuut- ta on käsitelty vuosina 1991, 1998 ja 2008. Uskontomoduli kerättiin Suo- messa ensimmäistä kertaa vuonna 2008, sillä Suomi liittyi tutkimusohjelmaan vasta vuonna 2000.

Kulttuurien välinen vertailu herättää keskustelua

Laajojen ja tunnettujen kansainvälisten aineistojen käytöstä on muutakin hyötyä kuin Suomen asettuminen asenteiden ja ilmiöiden suhteen maailmankartalle.

– Kansainvälisissä konferensseissa ai- neistot tarjoavat kivan keskusteluyälyn.

iStockphoto

● ● ● Ihmiset luottavat, että tämä on ”oikeata, kunnan tutkimusta”, kun analyysi perustuu tunnettuun kansainväliseen aineistoon. Vertailut puhuttavat muita tutkijoita enemmän kuin esimerkiksi vain Suomeen keskittyvät esitykset, sanoo Ketola.

Data ja numerot innostavat

Niemelä kertoo nauttivansa aina päästes-

sään pyörittelemään tilasto-ohjelmistolla tuotetta dataa, kuten ISSP 2008 kansainvälistä aineistoa. – Tämä on hirveän innostavaa! Aineistossa on hyviä ja onnistuneita kysymyksiä, joita ei muissa aineistoissa ole. Siitä saa oikeasti jotain uutta tietoa.

Eriyisesti Suomen ja suomalaisten sijoittuminen maavertailuissa on aina Ketolan mukaan yllättävää ja tarjoaa her-

kullista analysoitavaa. Esimerkiksi joissakin kysymyksissä Suomi on lähellä katolisia maita ja joissakin taas selvästi Pohjoismaiden joukossa.

– Vaikka Suomi yleensä niputetaan Pohjoismaiden kanssa, tulosten perusteella suomalainen uskonnollisuus poikkeaa joissain suhteissa merkittävästi muista luterilaisista maista. Datassa tämä näkyy usein.

Kulttuureja tasapuolisemmin mukaan aineistoihin

Ketolan mukaan on kaksi ongelmaa, joihin uskontojen tutkija kiinnittää vertailevissa tutkimusohjelmissa huomiota. Ensinnäkin eri kulttuurien pitäisi olla tasapuolisesti edustettuina.

– Valitettavasti Afrikan ja Aasian eri kulttuureilla on ohjelmissa vähäinen edustus. Mukana olevien maiden osalta tulokset herättävät epäilyksiä, ovatko ne oikeasti vertailukelpoisia.

Kirkon tutkimuskeskus (KTK)

on Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallituksen erillisyyksikkö, joka sijaitsee Tampereella. KTK tutkii kirkkoa, uskonnollista elämää ja yhteiskunnassa vaikuttavia virtauksia. Tutkimuksen tarkoituksena on tukea kirkon, seurakuntien ja kristillisten järjestöjen päätöksentekoa ja toiminnan kehittämistä. KTK myös kokoaa kirkon toiminnalle tarpeellista tietoa muiden tahojen tekemästä tutkimuksesta. KTK myöntää apurahoja kristinuskon ja kirkon kannalta tärkeitä kysymyksiä tutkiville ja harjoittaa tutkimustuloksiin perustuvaa julkaisutoimintaa. Lisäksi tehtäviin kuuluu kirkon toiminnan suunnittelun tukeminen ja sen toiminnan kannalta tärkeiden selvitysten ja katsausten laatiminen.

Kirkon tutkimuskeskus:
<http://www.evl.fi/kkh/ktk/>

International Social Survey Programme (ISSP)

on kansainvälisesti vertaileva tutkimusohjelma, jonka aineistot kerätään osallistujamaissa vuosittain. Tutkimuksen aihe vaihtelee. Ensimmäinen ISSP-aineisto kerättiin vuonna 1985. Ensimmäisen Suomessa vuonna 2000 kerätyn moduulin aihe oli ympäristö. Tänä vuonna kerätään ympäristö III -moduuli.

Kaikki ISSP-aineistot ovat saatavissa tietoarkistosta tutkimus-, opetus- ja opiskelutarkoituksiin. Suomen aineistoista on arkistoitu suomenkielinen data. Kansainvälinen vertailuaineisto on myös rekisteröitymisen jälkeen analysoitavissa ja laadattavissa suoraan Saksan tietoarkiston verkkopalvelusta.

European Values Study (EVS) ja World Values Survey (WVS)

ovat kansainvälisesti vertailevia, aiheiltaan laaja-alaisia ja osin samansisältöisiä kyselytutkimuksia. Niistä on myös koostettu yhteinen integroitu aineisto, jossa ovat mukana EVS:n kolme ja WVS:n neljä ensimmäistä aaltoa. Aineistot sisältävät tietoa muun muassa perhettä, työtä, uskontoa, politiikkaa ja yhteiskuntaa koskevista asenteista ja niiden muutoksesta.

EVS on kerätty neljä kertaa, vuosina 1981, 1990, 1999 ja 2008. Tutkimusaineistosta vastaa European Values Study -säätiö. WVS on kerätty viidessä aallossa, ensimmäinen 1981–1984 ja viimeisin 2005–2006. Edustettuina on yli 80 maata kaikilta asutuilta mantereilta. Kuudennen aallon aineistot kerätään vuosina 2010–2011. WVS:ää tuottaa laaja yhteiskuntatieteilijöiden verkosto, ja toimintaa koordinoi World Values Survey -järjestö.

EVS-aineistot ovat analysoitavissa ja

Esimerkkinä Ketola käyttää eräässä kansainvälisessä vertailututkimuksessa mukana ollutta Nigeriaa, josta saadut vastaukset ovat asteikoissa paljon positiivisempia kuin muiden vastaukset.

– Voihan olla, että kyseessä on todellakin vain niin uskonnollinen maa. Toisaalta kun kyselyitä ei tehdä paljon, voi olla, että siksi vastaukset ovat positiivisempia, hän pohtii. Toisena esimerkkinä Ketola mainitsee Japanin, jossa ”ei osaa sanoa” -vastausten runsaus yhden kysymyksen kohdalla herätti epäilyn käännösvirheestä kysymysmuotoilussa.

Ongelmista huolimatta Ketola toivoo, että kyselyt laajenisivat koskemaan myös useampia Aasian ja Afrikan maita. Vertailuissa olisi hänen mielestään hyvä voida asettaa maan vallitseva uskonto taustaksi, jotta voisi katsoa vaikuttaako se vastauksiin jotenkin. Nykyisellään tälle tasolle on vaikea päästä.

– Nyt vertailu on enemmän impres-

sionistista tulkintaa suorien jakaumien ja palkkikaavioiden pohjalta. Voi todeta vain, miltä tilanne niiden perusteella näyttää protestanttisissa maissa katolisiin verrattuna. Siitä, miten katoliset maat tai protestanttiset maat ja muslimimaat eroavat toisistaan, ei paljon voi sanoa, kun ISSP:ssä on nykyisellään vain yksi muslimivaltainen maa, Turkki.

Vaikuttaa kuitenkin siltä, että laajojen kyselyaineistojen keruu uusilla alueilla on lisääntynyt, joten toivoo tilanteen paranemisesta on.

Uskontoaineistoissa riittää tutkittavaa

Kansainvälisiä vertailuaineistoja käytetään KTK:ssa paljon, mutta silti ne jäävät Niemelän mukaan alikäytetyiksi. Suomalaista uskontojen ja uskonnollisuuden tutkimusta seurattaessaan hän on todennut, että vertailuaineistoja käytetään muutoinkin vähän verrattuna nii-

den tarjoamiin mahdollisuuksiin.

Yleisemmin Niemelän ja Ketolan mielestä tilastollinen osaaminen on harvillisen heikkoa teologisessa tai uskontotieteellisessä tutkimuksessa, mikä osaltaan selittää vähäistä kiinnostusta vertailuaineistoja kohtaan.

– Aineistoista löytyisi kivoja tutkimusaiheita, joita voisi tarjota esimerkiksi graduntekijöille. Ei tarvitsisi mennä niin sofistikoituneisiin menetelmiin – yksinkertaisemmilla ristiintaulukoinneillakin saisi aikaan kiinnostavia tutkielmia, Ketola sanoo. ●

Haastateltavat:

Kati Niemelä, TT, KM, dos.

Kirkon tutkimuskeskuksen tutkijana vuodesta 2000 lähtien

Kimmo Ketola, FT

Kirkon tutkimuskeskuksen tutkija vuodesta 2005 lähtien

ladattavissa suoraan Saksan tietoaarkiston verkkopalvelusta. WVS:n aineistot ovat myös analysoitavissa ja ladattavissa tutkimusohjelman verkkosivujen kautta. Käyttäjän pitää rekisteröityä molemmissa palveluissa. Tutkimusten suomenkielisiä Suomen aineistoja voi tilata tietoaarkistosta.

Lisätietoja

International Social Survey

Programme: <http://www.issp.org/>

European Values Study:

<http://www.europeanvaluesstudy.eu/>

World Values Survey:

<http://www.worldvaluessurvey.org/>

Saksan tietoaarkiston verkkopalvelu:

<http://zacat.gesis.org/>

Saksan tietoaarkiston kyselytutkimus-

sivut:

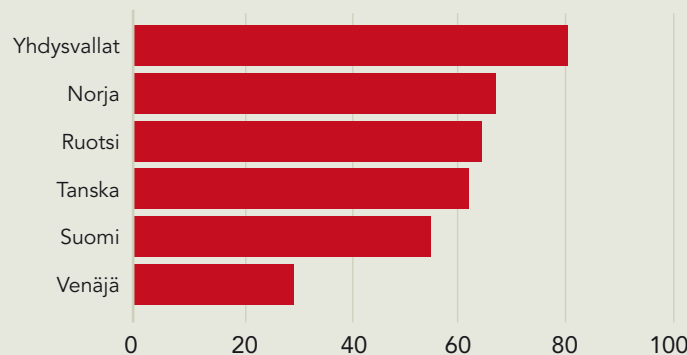
<http://www.gesis.org/en/services/data/survey-data/>

Kansainvälisistä aineistoista

tietoaarkiston sivuilla: <http://www.fsd.uta.fi/aineistot/kvdata/>

DATARUUTU

Niiden vastaajien osuudet (%), joiden mielestä uskonnollisiin ääriryhmiin kuuluvien tulisi saada julkaista kirjoja näkemystensä ilmaisemiseksi

Lähde: International Social Survey Programme 2008: Religion III [elektroninen aineisto]. Versio 1.0.0 (2010-04-30). Köln: GESIS [tuottaja, jakaja], 2010. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja], 2010.

Teksti: Hannele Keckman-Koivuniemi
 Kuva: Robert Seger

Åbo Akademin demokratiatutkimuksen huippuyksikkö *Democracy: A Citizen Perspective* tutkii kansalaisten osallistumista perinteisillä ja kokeellisilla tutkimusmenetelmillä. Samalla se kehittää uusia suoran demokratian muotoja.

Kimmo Grönlund tutkii yleisdemokratian toimintaa Åbo Akademin huippuyksikössä.

Demokratiatutkimuksen huippuyksikkö tutkii suoraa osallistumista Turussa

Yleisö mukaan poliittiseen keskusteluun

Demokratiatutkimuksen yksikkö, D:CE, on valittu kahdesti Åbo Akademin sisäiseksi huippuyksiköksi (2006–2009 ja 2010–2014). Sen johtajana toimii professori **Lauri Karvonen** ja tutkimusjohtajana **Kimmo Grönlund**.

Yleisdemokratian teorian isä, ranskalainen **Bernard Manin** eritteli 1990-luvun puolivälissä edustuksellisen demokratian kehitysvaiheita. Varhaisen parlamentaarisen demokratian kausi päättyi 1800-luvun lopussa ja sitä seurasi puoluedemokratian vaihe.

1990-luvulla alkoi siirtyminen yleisdemokratiaan. Ideologioiden merkitys on vähentynyt ja kansanedustajien valinnassa korostuvat aiempaa enemmän ehdokkaiden henkilökohtaiset kyvyt, ominaisuudet ja imago. Median rooli mielipiteenmuodostajana on vahvistunut. Kansalaisten identiteetit ovat muuttuneet entistä moninaisemmiksi. Äänestäjät liikkuvat aikaisempaa enemmän: asia ratkaisee, ketä äänestetään, ei enää luokka.

D:CE tutkii, missä määrin kehittyneissä demokratioissa on siirrytty parlamentti- ja puoluedemokratiasta yleisdemokratiaan. Yksikkö pohtii, mitä siirtymä tarkoittaa kansalaisen näkökulmasta.

Siirtymä tutkimusten valossa

D:CE on jo saanut perinteisten menetelmien eli haastattelututkimusten, rekiste-

riaineistojen ja tapaustutkimusten avulla vahvistusta teoreettisen kirjallisuuden oletuksille, että viime vuosikymmenten aikana on siirrytty kohti yleisdemokratiaa niin poliittisen osallistumisen, poliittisten asenteiden kuin poliittisen käyttäytymisenkin osalta (Bengtsson 2007). Äänestäjät myös liikkuvat vaaleissa entistä enemmän (Söderlund 2008). Toisaalta ei ole selkeää näyttöä siitä, että politiikan henkilöityminen olisi yleinen trendi (Karvonen 2010).

Tutkimusjohtaja Kimmo Grönlund kertoo, että tutkimuksissa on käytetty sekä kansallisia että vertailevia survey-aineistoja ja niitä on yhdistetty rekisteridataan erityisesti äänestysvilkkauden ja vaalitulosten osalta. – Olemme käyttäneet vuosien 2003 ja 2007 eduskunta-vaalitutkimuksia sekä Manner-Suomessa ja Ahvenanmaalla keräämiämme ruotsinkielisiä vaalitutkimuksia. Kansainväliset aineistot Comparative Study of Electoral Systems (CSES) ja European Social Survey (ESS) ovat myös olleet ahkerassa käytössä, summaa Grönlund.

Kansalaiskokeet ja kokemukset

Kokeellisten menetelmien avulla D:CE tutkii, onko osallistuva demokratia todella mahdollista ja miten kansalaiset sen kokevat. Yksikkö on järjestänyt kaksi kansalaiskeskustelua, deliberatiivista koetta, joista toinen toteutettiin kasvotusten vuonna 2006 ja toinen internetissä vuonna 2008. Kokeiden avulla testattiin

osallistuvan demokratian soveltuvuutta päätöksentekoon Suomessa.

Kansalaiskeskustelujen aiheena oli ydinvoima. Ohjatuissa pienryhmissä etsittiin yhdessä vastausta kysymykseen, tulisiko Suomeen rakentaa kuudes ydinvoimala. Ensimmäinen koe järjestettiin Turussa syksyllä 2006. Siihen osallistui 144 satunnaisotoksena valittua varsinais-suomalaisista. Osallistujat saivat etukäteen aiheesta kirjallista tietoa ja lisäksi heillä oli mahdollisuus kuulla asiantuntijoiden näkemyksiä ydinvoimasta. Keskusteluja varten osallistujat jaettiin 12 ryhmään, joista osassa päätökset tehtiin salaisella lippuäänestyksellä ja osassa kirjoittamalla kaikkien hyväksymä loppulausuma.

Toinen kansalaiskeskustelu toteutettiin virtuaalisesti internetissä. 6000 satunnaisotoksena valittua suomalaista sai kutsun kokeeseen. Mukaan ilmoittautuneista valittiin kokeeseen runsaat parisataa. Osallistujat keskustelivat pienryhmissä internetissä web-kameran ja mikrofonin avulla keväällä 2008. Muuten toinen kansalaiskeskustelu eteni samalla tavalla kuin ensimmäinenkin.

– Tulokset ydinvoima- ja energiamielipiteiden muutoksesta sekä oppimisprosessista olivat samansuuntaiset sekä face-to-face- että virtuaalikokeessa. Aivan kuten muuallakin järjestetyissä kansalaiskeskustelukokeissa, osallistujat oppivat paljon kyseessä olevasta asiasta. (Grön-

lund, Setälä & Herne 2010; Setälä, Grönlund & Herne 2010; Grönlund, Strandberg & Himmelroos 2009.) – Näin syntynyt mielipide on siis harkitumpi kuin ennen asiaan paneutumista ja siitä keskustelemista, toteaa Grönlund.

Tekniikka haasteena virtuaalimaailmassa

Vastaavien internetkokeiden järjestäjien on syytä varautua teknisen tuen tärkeyteen. – Meillä oli suuria vaikeuksia palvelimen kapasiteetin kanssa. Ongelmia tuli, vaikka olimme testanneet Virtual Polity -ohjelmistomme toimivuutta etukäteen pilottikokeilla. Keskustelijoilla oli myös jonkin verran ongelmia web-kameroiden ja mikrofonien kanssa. Jatkossa aiommekin panostaa IT-tukeen paljon enemmän, listaa Grönlund.

– Kokeellisen tutkimuksen eri vaiheissa keräsimme kyselyaineistoa. Siihen sisältyy vastauksia myös vertailuryhmältä, joka ei osallistunut itse kokeeseen. Aineistossa on kysymyksiä ydinvoimakanonista ja energiapolitiikasta sekä politiikan tutkimukselle tavanomaisia kysymyksiä poliittisista asenteista ja käytäytymisestä.

Perinteinen puoluetoiminta on tullut tiensä päähän

D:CE valmistelelee myös suosituksia demokratian kehittämiseksi. – Koti- ja ul-

komaisista kansalaiskeskustelukokeista voi päätellä, että edustuksellinen demokratia kaipaa suoran toiminnan muotoja. Kansalaisten lisääntynyt kiinnostus politiikkaa kohtaan ja erityisesti Suomessa korkea koulutustaso ja poliittinen tietotaso ovat omiaan lisäämään uuden demokratiakanavan tarvetta kansalaisten ja edustuksellisen järjestelmän välille, sanoo Grönlund.

– Perinteinen puoluetoiminta on tullut tiensä päähän eikä enää palvele kansalaisyhteiskunnan ihanteita. Puolueet ovat meilläkin muuttumassa entistä selvemmin vaalikoneistoiksi, varsinaisen kansalaiskeskustelun areenoiksi niistä ei enää ole, toteaa Grönlund.

Suomen innovaatiot ovat tärkeä lisä

D:CE tekee kansainvälistä yhteistyötä muun muassa muiden pohjoismaalaisten, sveitsiläisten, englantilaisten ja australialaisten kanssa. Kimmo Grönlund ja professori **Brigitte Geissel** Frankfurtin yliopistosta vetävät Democratic Innovations -verkostoa. Se järjestää seminaareja ja tapaa kansainvälisissä konferensseissa. Verkostoon kuuluvien laitosten välillä on myös tutkijavaihtoa. – Keskustelemme koeasetelmista ja vaihdamme ideoita. Suomen innovaatiot ovat tärkeä lisä muualla tehtyyn tutkimukseen, kertoo Grönlund. ●

Lähteet ja lisätiedot

Bengtsson, Åsa (2007). Politiskt deltagande. Lund: Studentlitteratur.
Borg, Sami & Paloheimo, Heikki (toim.) (2009). Vaalit yleisdemokratiassa. Eduskuntavaalitutkimus 2007. Tampere: Tampere University Press.
Grönlund, Kimmo, Setälä, Maija & Herne, Kaisa (2010). Deliberation and Civic Virtue – Lessons from a Citizen Deliberation Experiment. European Political Science Review 2, 95–117.
Grönlund, Kimmo, Strandberg, Kim & Himmelroos, Staffan (2009). The Challenge of Deliberative Democracy Online – A Comparison of Face-to-Face and Virtual Experiments in Citizen Deliberation. Information Polity 14, 187–201.

Karvonen, Lauri (2010). The Personalization of Politics. A Study of Parliamentary Democracies. Colchester: ECPR Press.
Setälä, Maija, Grönlund, Kimmo & Herne, Kaisa (2010). Citizen Deliberation on Nuclear Power: A Comparison of Two Decision-Making Methods. Political Studies 58, 688–714.
Söderlund, Peter (2008). Retrospective Voting and Electoral Volatility: A Nordic Perspective. Scandinavian Political Studies 31 (2), 217–240.
Demokratiatutkimuksen huippuyksikkö, Åbo Akademi: <http://www.dce.abo.fi/>

Aineistot ja aineistosarjat

- FSD1260 Eduskuntavaalitutkimus 2003
- FSD2069 Suomenruotsalaisten eduskuntavaalitutkimus 2003
- FSD2355 Kansalaiskeskustelu ydinvoimasta 2006
- FSD2269 Eduskuntavaalitutkimus 2007
- FSD2431 Suomenruotsalaisten eduskuntavaalitutkimus 2007
- FSD2432 Ahvenanmaalaisten eduskuntavaalitutkimus 2007
- Comparative Study of Electoral Systems (CSES)
- European Social Survey (ESS)
- <http://www.fsd.uta.fi/aineistot/>

Teksti: Helena Laaksonen
Kuva: Tim Liao

Luxemburg Income Study – LIS

Tulotutkimukset yhdenmukaisessa kansainvälisesti vertailtavassa muodossa

Luxembourg Income Studyn, LISin, data-asiantuntijat muokkaavat yli 30 maassa alun perin eri tarkoitukseen kerätyistä tulotutkimuksista keskenään vertailukelpoisia kansainvälisiä mikrotason aineistoja. Aineistojen käsittely kuvaillaan tarkkaan muuttujien harmonisoinnin ja standardisoinnin ohessa. Tämä dokumentaatio on tarjolla LISin verkkosivuilla käyttäjien tueksi.

Helen Connolly on taloustieteilijä, joka työskentelee Luxembourg Income Studyn, LISin, data-asiantuntijana ja tutkijana. Hänen päätehtävänä on maakohtaisten työmarkkina-aineistojen harmonisoinnin kansainvälisesti vertailukelpoiseen muotoon.

Yhdysvaltalaisen Connollyn ensi-kontakti LIS-aineistoihin liittyy hänen omaan tutkimukseensa. Connolly osallistui LISin kesäkurssille vuonna 2005.

– Sen jälkeen aloitin kollegani kanssa tutkimusprojektin, jossa käytimme LIS-dataa. Hakeuduimme vieraileviksi tutkijoiksi saadaksemme apua tutkimushankkeeseemme.

LIS Visiting Scholar -ohjelma on

suunnattu tutkijoille, joiden pitää tutkimuksessaan käyttää aineistoja suoraan paikalla. Normaalisti LIS-aineistoihin ei pääse käsiksi. Käyttäjä ei voi ladata mikrodataa koneelleen eikä itse nähdä sisältöä datamatriisin muodossa, vain siitä muodostetut tulokset.

Tutkijavierailu Luxemburgissa toteutui vuonna 2006, jonka jälkeen Connolly vietti vuoden Yhdysvalloissa. Nykyisessä tehtävässään hän aloitti vuonna 2008.

Suomen aineistot Tilastokeskuksesta

Luxembourg Income Studyn aineistot muodostetaan jäsenmaissa muuhun tarkoitukseen kerätyistä tulonjakotutkimuksista. LIS-slangilla muuttujien harmonisointia ja standardisointien LIS-muuttujien muodostamista kutsutaan *lissifioimiseksi*.

Luxembourg Income Studyn Suomen aineistot ovat Tilastokeskuksen keräämiä tulo- ja elinolututkimuksia. Tilastokeskuksen tilastopäällikkö **Juha Honkila** kertoo, että alkuperäiset aineistot on muodostettu yhdistämällä muun muassa tuloja koskevia rekisteritietoja haastatteleamalla kerättyihin aineistoihin.

– Ennen Luxemburgiin toimittamista aineisto muokataan Tilastokeskuksessa sellaiseksi, että henkilöiden suora tai epäsuora tunnistaminen ei ole mahdollista. Käytännössä siis kaikki henkilöiden tunnistetiedot poistetaan. Lisäksi

aluejako on maakuntatasolla, ja tulotietojen ääriarvoja editoidaan, mikäli niiden avulla olisi mahdollista tunnistaa suurituloisimpia henkilöitä.

Lissifioinnin ABC

Kun maa-aineisto saapuu Luxemburgiin, pitää tarkistaa, että tiedostot ovat luettavissa ja että tarvittava dokumentaatio on myös saatu. Sen jälkeen tarkistetaan ja tunnistetaan datan rakenne ja sisältö. Esimerkiksi kotitalouksien jäsenten väliset suhteet ja väestölliset perustiedot varmistetaan.

– Tämän jälkeen lissifointi jaetaan eri henkilöiden tehtäväksi heidän asiantuntemuksensa mukaan. Yleensä yksi hoitaa tulomuuttujien, toinen työmarkkinoihin liittyvien muuttujien määrittelyn. Tavoitteena on varmistaa, että jokaisen muuttujan sisältö on vertailukelpoinen maiden välillä, selittää Connolly.

Muuttujien lissifioinnin jälkeen yksi henkilö tarkistaa koko datan sisällön yhdenmukaisuuden ja sen yhdenmukaisuuden muiden saman aallon LIS-aineistojen kanssa.

– Datasta dokumentoidaan muuttujien selitteet, sisältö, perusjoukko, keruu-aika, huomautukset ja varoitukset, luettelee Connolly.

Osana dokumentointityötä LIS tuottaa taulukoita, joiden avulla käyttäjä voi muun muassa jäljittää, mistä työmarkkinamuuttujista jokin LIS-muuttuja on

Helen Connolly harmonisoi Luxembourg Income Studyn työmarkkinatietoja.

muodostettu tai mitkä maakohtaiset lait ovat jonkin LIS-muuttujan taustalla. Nämä tiedot ovat LISin verkkosivuilla maittain. Kun mahdolliset korjaukset ja muokkaukset on tehty, LISin tutkimusjohtaja tarkistaa vielä datan.

– Lopuksi koodaamme koulutuksen 3-tasoiseksi muuttujaksi, julkaisemme tiedot verkkopalvelussamme ja lisäämme aineiston tietokantaan, kertoo Connolly. Standardisoidun koulutusmuuttujan muodostamisperiaate on selostettu LISin verkkosivuilla.

Tavoitteena käytettävissä oleva tulo, DPI

LISin päämääränä on rakentaa erilaisista tulomuuttujista aineistoon DPI-muuttuja, joka kertoo kotitalouksien vuosittaisen nettotulon verojen ja tulonsiirtojen jälkeen. Harmonisoinnissa käydään läpi kaikki maa-aineiston kysymykset ja yhdistetään ne LIS-muuttujiin.

– Katsomme, milloin kyseessä on alkuperäisen aineiston yhdistetty muuttuja ja milloin taas tarvitaan useita alkuperäisen aineiston muuttujia yhden LIS-muuttujan muodostamiseen. Erityisesti tulomuuttujista on LIS-aineistoissa sekä yhdistettyjä muuttujia että hyvin yksityiskohtaista informaatiota.

Harmonisointia myös ennalta

Vaikka LIS-projekti onkin esimerkki aineistojen jälkiharmonisoinnista, jotkin maa-aineistot ovat jo saapuessaan monelta osin LISin standardien mukaisia. LIS on myös vaikuttanut tutkimusten kysymysmuotoiluihin.

– LIS osallistui Canberra-ryhmän raportin ja kotitalousaineistojen keruuta ja raportointia koskevien suositusten laadintaan. Tämän vuoksi monet käyttämämme tutkimuksista sisältävät informaatiota, joka on helposti sovitettavissa

LISin malliin, sanoo Connolly.

Yleensä LIS käyttää kotitalouksien tulotutkimuksia, joissa on lisäksi tietoa työmarkkinaosallistumisesta ja mahdollisesti kulutuksesta ja menoista. Joissakin maissa varsinaista kotitalouksien tulotutkimusta ei tehdä, ja on tyydyttävä toisenlaisiin kotitaloustutkimuksiin tai jopa väestönlaskenta-aineistoon.

Datoissa on eroja

– Erilaisiin tarkoituksiin kerätyissä kyselyissä kysymykset on usein esitetty eri tavalla, mikä saattaa vähentää vertailtavuutta. Näissä tapauksissa vaaditaan ehkä enemmän muuttujien yhdistämistä tai erottamista LIS-muuttujien luomiseksi. Pahimmassa tapauksessa muuttuja on jätettävä tyhjäksi, koska tarvittavaa informaatiota ei ole saatavissa.

Connollyn mukaan myös kotitalouksien tulotutkimusten tiedoissa on maa-

kohtaisia eroja. Joissakin maissa aineisto perustuu pelkästään kyselytutkimukseen. Toisissa tulotiedot on otettu rekistereistä ja yhdistetty kyselyllä kerättyyn väestölliseen ja työmarkkinaosallistumista koskevaan aineistoon.

Vastaanotetun informaation taso vaihtelee maittain. Esimerkiksi Kanada ja Australia toimittavat yhdistettyä, ei kovin yksityiskohtaista, dataa. Pohjoismaat taas antavat tulotietojen osalta hyvin yksityiskohtaista rekisteripohjaista dataa, jossa on vähemmän tietoa työmarkkinoista.

– Suurin ongelma datan käsittelijöille on selkeän dokumentaation puute. Aineistoja voidaan muokata, vaikka niissä eroja olisikin, mutta ei ilman riittäviä tietoja. Joskus vika on alkuperäisessä dokumentoinnissa, joskus huonossa käännöksessä. Ongelmatilanteissa apuna ovat LISin monikielinen henkilökunta ja hy-

vät suhteet datan toimittajiin.

Datan käsittelijät ovat uusien haasteiden edessä, kun LISin maavali-koimaan on tulossa maita, joissa epävirallisen talouden osuus on suuri.

– Olemme tottuneet mittaamaan tuloja työntäjän maksaman palkan perusteella. Nyt pitää alkaa miettiä tulojen mittaamista tuotettuina ja vaihdettuina hyödykkeinä, ei pelkästään rahana.

Tukea yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen

LISin tehtävä on tarjota harmonisoitua dataa yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Henkilökunta on Connollyn mukaan asialle omistautunut ja valmis auttamaan tutkijoita aineistojen käytössä. Monia apuvälineitä aineistojen käytön helpottamiseksi on kehitetty ja julkaistu LISin verkkosivuilla. Tarjolla on muun muassa itseopiskelumateriaalia ja kaksi datatiedostoa, jotka käyttäjä voi ladata koneelleen saadakseen käsityksen aineiston rakenteesta ja voidakseen harjoitella tilasto-ohjelman syntaksiohjelmointia. Seuraavan aallon dataan kehitetään parhaillaan uusia standardisoituja muuttujia.

– Yritämme aina parantaa aineistoja ja käyttöjärjestelmää ja tehdä siitä käyttäjäystävällisempää. Otamme vastaan käyttäjien kommentteja ja ehdotuksia, päättää Connolly. ●

Lisätietoja

Luxembourg Income Study:
<http://www.lisproject.org/>

Tietoarkiston LIS-sivu:
<http://www.fsd.uta.fi/aineistot/kvdata/lis.html>

Tulo- ja elinolotutkimuksen tiedonkeruu (Tilastokeskus):
<http://www.tilastokeskus.fi/keruu/tuel/index.html>

Canberra-ryhmän raportti:
<http://www.lisproject.org/links/canberra/finalreport.pdf>

Luxemburg Income Study – LIS Tietoarkisto maksaa Suomen jäsenmaksun

Luxembourg Income Study on kansainvälinen data-arkisto ja tutkimuslaitos, jossa on kaksi laajaa aineistotietokantaa. LIS-tietokanta sisältää kotitalouksien tulotietoja yli 30 maasta useilta vuosilta ja vuosikymmeniltä. Ensimmäisen aallon aineistot ovat 1970-luvun lopusta. Parhaillaan valmistellaan seitsemättä aal-

toa, jonka aineistot ovat pääosin peräisin vuodelta 2007. Kotitalouksien hyvinvointia kuvaavia tietoja sisältävässä LWS-tietokannassa on mukana dataa toistaiseksi vain muutamasta maasta yhdeltä tai kahdelta vuodelta.

Aineistot ovat tarjolla tieteellisiin tarkoituksiin maksutta jäsenmaiden rekisteröityneille käyttäjille etäkät-

Vertailevaa tutkimusta vähimmäisturvasta LIS-aineistoilla

Susan Kuivalainen on käyttänyt LIS-aineistoja vähimmäisturvaa käsitteleviin tutkimuksiinsa. Viimeisimmässä tutkimuksessa hän tarkasteli vähimmäisturvaa saavien kotitalouksien köyhyyttä ja vähimmäisturvan köyhyyttä vähentävää vaikutusta neljässä Pohjoismaassa 1990-luvun alusta vuoteen 2005. Myös hänen väitöskirjansa käsitteli vähimmäisturvaa LIS-aineistoja hyödyntäen.

Miksi käyttää LIS-aineistoja?

LIS-aineistoissa on hyvin tulonsiirtojärjestelmiä koskevaa tietoa, joka mahdollistaa tarkastelun mikrotasolla. Muissa aineistoissa ei vastaavaa tietoa ole ja aineistojen käyttö on vaivatonta.

Mikä LIS-aineistojen käytössä on haastavinta?

Vaatii aikansa, että oppii siihen, ettei aineisto ole ”näkyvissä” eikä muuttujia pysty hahmottamaan silmin. Aineiston käyttö edellyttää lissifikaatiota

perehtymistä, jotta tuntee, miten eri maiden sosiaaliturvaetuudet on luokiteltu aineistoissa.

Mikä on LIS-aineistoissa parasta?

LIS kattaa maita hyvin laajasti ja mahdollistaa vertailun pidemmältä ajankaksolta kuin esimerkiksi EU-Silc. Se mahdollistaa myös hyvin erityyppisten asioiden tarkastelun. Hiljattain lanseerattu LISSY-ohjelma on todella käyttökelpoinen.

Suosittelisitko LIS-aineistoja perustutkinto-opiskelijoille – entä tutkijoille?

Suosittelen ehdottomasti. Lämpimästi suosittelen LIS-kesäkouluja. LISillä on loistavat kotisivut, joilla on perusindikaattoreiden lisäksi yli 500 työpapereita, joissa kaikissa on käytetty LIS-aineistoja. Henkilökunta on myös erittäin aulista ja nopeaa avustamaan aineistoa koskevissa kysymyksissä. Aineiston käyttö on ilmaista!

töjärjestelmän kautta. Opiskelijat voivat käyttää aineistoja aina maksutta. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto maksaa Suomen jäsenmaksun, joten suomalaiset voivat käyttää aineistoja maksutta.

LISin verkkosivut ja henkilökunta opastavat aineistojen käytössä. ●

VTT Susan Kuivalainen on Turun yliopiston professori (ma.) sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön oppiaineissa.

Mainitut tutkimusjulkaisut:

Kuivalainen, Susan (2010) *Kestäväkö suomalainen vähimmäisturva pohjoismaisen vertailun? Vertaileva analyysi vähimmäisturvan tasosta ja sen köyhyyttä ehkäisevästä vaikutuksesta neljässä Pohjoismaassa 1990–2005*. Yhteiskuntapolitiikka 75 (2010):4, 377–388.

Kuivalainen, Susan (2004) *A Comparative Study on Last Resort Social Assistance Schemes in Six European Countries*. Research Report 146. Stakes. Saarijärvi: Gummerus. [Väitöskirja]

Teksti: Helena Laaksonen

CESSDAn asiantuntijaseminaari 2010

Esimerkkejä yhteistyöstä tilastokeskusten kanssa

Julkisin varoin kerättyjen tilastoaineistojen saaminen tutkimuskäyttöön on edelleen työlästä useimmissa Euroopan maissa. Euroopan data-arkistojen asiantuntijat käsittelivät ongelmaa vuotuisessa seminaarissaan, keskustelivat kansallisista toimintamalleista ja data-arkistojen ja tilastokeskusten yhteistyön mahdollisuuksista.

CESSDA *Expert Seminar* järjestettiin Ruotsin data-arkiston, SND:n, näyttävissä tiloissa Göteborgissa syyskuun puolivälissä. Valtaosan kaksipäiväisestä ohjelmasta vei eri maiden tilanteen esittely. Esityksiin voi tutustua SND:n verkkosivuilla.

Laajinta tilastokeskuksen ja data-arkiston yhteistyö lienee Norjassa, missä data-arkisto toimittaa tutkimuskäyttöön tilastotarkoituksiin kerättyjä aineistoja anonymisoituna. Myös Britanniassa tilastoviraston ja data-arkiston yhteistyö on nykyisin laajaa. Britannian edustaja esitteli uutta etäkäytöjärjestelmää, jossa tutkijat pääsevät analysoimaan tunnisteellista dataa.

FORS tutkijoiden ja tilastokeskuksen välissä

Sveitsissä data-arkisto, FORS, ei jakele eikä säilytä tilastokeskuksen aineistoja. Yhteistyö on silti vilkasta ja toimivaa. FORS on välittäjä tilastokeskuksen ja tutkijayhteisön välillä ja muun muassa ylläpitää tilastoaineistojen kattavia kuvailuja. Tutkijat lähettävät käyttölupahakemuksensa FORSin järjestelmän kautta, mutta tilastokeskus tekee sopimukset tutkijoiden kanssa ja toimittaa datan heille suoraan.

Ongelmien taustalta paljastui seminaariesityksissä toistuvasti kaksi syytä. Ensinnäkin tilastoviraston ensisijainen tehtävä ei ole tutkijoiden palveleminen. Toiseksi tilastokeskukset pelkäävät tutkimuskäytön vaarantavan kansalaisten luottamuksen tilastonlaatiiaan.

Seminaarissa oli osallistujia useista Euroopan maista, mutta tilastokeskusten edustajia oli vain yksi, Ruotsista. Ruotsi onkin niitä harvoja maita, joissa rekisteripohjaiset aineistot ovat tutkimuskäytössä tietoturvallisen etäkäytöjärjestelmän kautta.

Yhteistyötä kehitetään EU-projektissa

Seminaarin taustalla on neuvotteluvaiheessa oleva data-arkistojen ja tilastokeskusten yhteinen EU-projekti, jossa tilastoaineistojen tietoturvallisen tutkimuskäytön lisääminen on keskeinen tavoite.

Suomen yhteiskuntatieteellisestä tietoaarkistosta seminaariin osallistui informaattikko **Helena Laaksonen**. ●

Lisätietoja

SND:n seminaarisivu verkossa:
<http://www.snd.gu.se/en/ces10>

Teksti: Mari Kleemola

Euroopan yhteisöjen tilastotoimisto Eurostat tuottaa ja julkaisee koko EU:ta koskevia tilastoja, joiden avulla on mahdollista vertailla jäsenvaltioita. Suurin osa Eurostatin tilastoista on saatavilla Eurostatin verkkopalvelusta. Tilastojen lisäksi palvelusta on saatavilla kaikki Eurostatin julkaisut ja esimerkiksi EU:n politiikkapäätösten seurantaan varten kehitetyt politiikkaindikaattorit. Tietomäärä on valtava, eikä käyttäjän ole aina helppo löytää etsimäänsä.

EU-tilastopalvelu johdattaa eurooppalaisten tilastojen ihmeelliseen maailmaan

Tietotulvan edessä ei tarvitse lanistua. Tilastokirjastossa vuodesta 2004 lähtien toimineen EU-tilastotietopalvelun tehtävänä on tukea Eurostatin tiedon tarvitsijoita ja Eurostatin sivujen itsenäiskäyttäjiä. Tietopalvelun asiakkaina ovat yritykset, julkinen hallinto, tiedeyhteisö ja tiedotusvälineet. Viidesosa käyttäjistä on opiskelijoita ja tutkijoita.

Tietopalvelu auttaa kertomalla tietolähteistä ja opastamalla tiedon käyttäjiä itsenäiseen tiedonhakuun. EU-informaattikko **Mikko T. Mäkinen** kertoo internetin kehityksen siirtäneen painopistettä

yhä enemmän asiasisältöjen hallintaan.

– Mitä helpommaksi ja selkeämmäksi tilastosivujen tekninen käyttö on tullut, sitä enemmän informaation vastattavaksi tulevat kysymykset liittyvät tietojen valintaan, niiden sisältöön ja tulkintaan. EU-informaattikko on aina tarvittaessa yhteydessä Eurostatin asiantuntijoihin.

Eurostatin tarjontaan tutustuminen onnistuu mukavasti Tilastokirjaston EU-tilastotietopalvelun sivustolla. Siellä kuvataan Eurostatin tilastojen lisäksi tilastojen tiedonhakutapoja ja tiedonhaun apuvälineitä.

– Eurostatin sivujen User support -osio on myös monipuolinen. Se sisältää muun muassa tietokantojen ja muiden palveluiden demoesityksiä ja yleisajaisia artikkeleita tilastotiedon soveltamisesta.

Laaja-alaiset ja yksityiskohtaiset tilastot

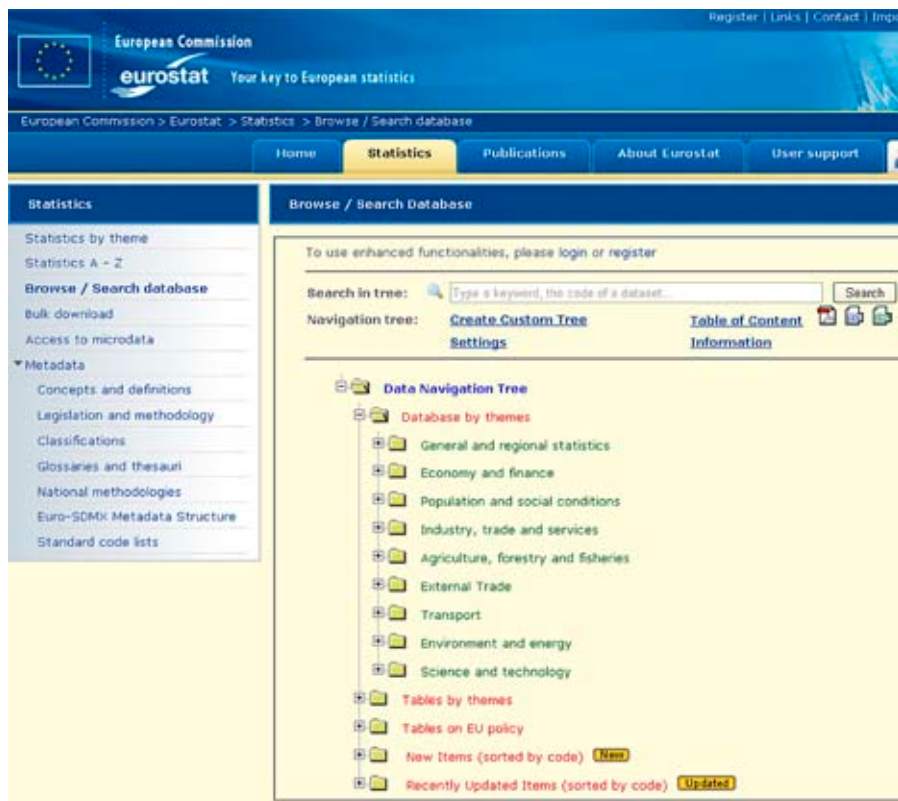
Eurostatin tilastot jakautuvat yhdeksään eri aihealueeseen. Jokaisella aihealueella on erityisosioita, joihin on koottu asiantuntijoille tarkoitettua yksityiskohtaisempaa ja syventävää tausta- ja oheistietoa. Tilastot kattavat kaikki EU-politiikan alueet ja kaikki EU:n 27 jäsenvaltiota sekä ehdokasmaat. Tietopalvelupäällikkö **Taina Koivula** korostaa Eurostatin tilastojen perustuvan yhdessä jäsenvaltioiden kanssa valmisteltuihin ja hyväksytyihin tilastolakeihin. – Suomalainen tilastojen käyttäjä on tottunut erittäin korkeatasoiseen kansalliseen tilastotarjontaan, jonka taustalla ovat pitkälle kehitetyt rekisteriaineistot. Vastavia tilastotuotteita ei ole saatavissa ko-

Tilastokirjastosta voi saada henkilökohtaista opastusta tiedonhakuun, ja kaikki Eurostatin painetut ja elektroniset julkaisut ovat käytettävissä Tilastokirjaston tiloissa.

Juhani Korpi

Lähes kaikki Eurostatin tilastot, tilastotietokannat ja julkaisut ovat saatavilla verkosta.

dot PX-Web-tietokantoina ja kansainvälistä vertailutietoa kuvioina.

Helposti kansainvälisen tilastotiedon lähteille pääsee osallistumalla Tilastokeskuksen koulutuksiin.

– Eurostatin ja kansainvälisten tilastojen käyttöön liittyvä koulutus perehdyttää tietokantojen sisältöön sekä ohjaa itsenäiseen tiedonhakuun, Taina Koivula muistuttaa.

Tutkimukseen saatavilla myös mikrodataa

Tutkimustarkoituksiin on mahdollista saada myös anonymisoituja mikroaineistoja, kuten EU:n tulo- ja elinolosuhteiden tutkimusdataa (EU-SILC) ja työvoimatutkimuksen (LFS) aineistoja. Hakemusprosessista kerrotaan Eurostatin sivujen Access to microdata -osiossa. ●

vinkaan monessa EU-maassa, mikä voi olla yllättävää suomalaiselle käyttäjälle, Koivula toteaa.

Kansainvälisten ja kansallisten tilastoorganisaatioiden tuottamat tiedot ovat yleensä luotettavia. Luotettavuutta voi arvioida muun muassa sen avulla, miten hyvin metatiedot eli tietoihin liittyvät määrittelmät, käsitteet ja laatuselosteet ovat saatavilla.

Tärkeitä kansainvälisiä tilastolähteitä koottu yhteen portaaliin

Tilastotietolähteen valintaan vaikuttaa aihealueen lisäksi esimerkiksi tarvittavan tiedon maantieteellinen kattavuus eli

mistä maista tai maaryhmistä tietoja halutaan. Tiedonhakijan tulee myös miettiä, tarvitseeko hän esimerkiksi suhdante- tai rakennetietoa ja mikä on tietojen tarvittava tarkkuustaso, tarvitaanko mikro- vai makrotietoa. Entä tarvitaanko pitkiä aikasarjoja vai ainoastaan uusinta tilastotietoa?

Tutkijan elämää helpottaa se, että Tilastokeskus on koonnut eurooppalaisen ja kansainvälisen tilastotiedon lähteitä Kansainvälistä tilastotietoa -portaaliinsa. Sieltä löytyvät Eurostatin lisäksi linkit muun muassa YK:n, OECD:n ja IMF:n palveluihin. Lisäksi portaali tarjoaa keskeiset kansainväliset tilastotie-

Eurostatin tilastojen aihealueet

- yleistilastot
- talous ja rahoitus
- väestö ja sosiaaliset olot
- teollisuus, kauppa ja palvelut
- maatalous ja kalastus
- ulkomaankauppa
- kuljetukset
- ympäristö ja energia
- tiede- ja tutkimustoiminta

Tärkeitä www-osoitteet:

Tilastokirjaston EU-tilastotietopalvelu: <http://tilastokeskus.fi/esds>

Tilastokeskuksen Kansainvälistä tilastotietoa -portaali <http://tilastokeskus.fi/tup/kvportaali/>

Tilastokeskuksen koulutuspalvelut: <http://tilastokeskus.fi/tup/koulutuspalvelut.html>

Eurostat: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>

Eurostatin Access to Microdata -osio: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/microdata/introduction>

Teksti: Hannele Keckman-Koivuniemi

Verkko-opas:

Kulttuurien välisen vertailevan tutkimuksen hyvät käytännöt ja elinkaari

Kansainvälisten vertailevien kysely- ja haastattelututkimusten määrä ja laajuus ovat kasvaneet viime vuosikymmeninä. Samalla on kasvanut tarve saada lisää tietoa vertailututkimusten erityisluonteesta ja siihen liittyvistä hyvistä käytännöistä. *Cross-Cultural Survey Guidelines* -verkko-opas vastaa tähän tarpeeseen. Kattava opas kertoo, mitä tutkijoiden ja tutkimusammattilaisten kannattaa huomioida tutkimuksen elinkaaren eri vaiheissa.

Cross-Cultural Survey Guidelines (CCSG) julkaistiin ensimmäisen kerran vuonna 2008. Opas toteutettiin osana kansainvälistä hanketta¹, jota johtavat **Beth-Ellen Pennell**, **Kirsten Alcser** ja **Sue Ellen Hansen** Michiganin yliopiston sosiaalitutkimuksen instituutista ja **Janet Harkness** Nebraskan yliopistosta. Verkko-opasta päivitettiin ja laajennettiin keväällä 2010. Nykyisen beta-version ohjeet keskittyvät poikkileikkausaineistoihin, joiden kohdejoukkona ovat henkilöt ja kotitaloudet.

Hyvä koordinaatio kaiken a ja o – sopimukset kuntoon

Vertaileva tutkimusprojekti voidaan käynnistää ja organisoida usealla eri tavalla. Tutkimustavoitteiden määrittelyn jälkeen päätetään tutkimustyön toteutuksesta, rahoituksesta, tarvittavista sopimuksista, dokumentoinnista, laadunvarmistuksesta ja tehdään työnjaot.

Oppaassa keskitytään esittelemään laajojen kulttuurien välisten survey-tut-

kimusten tapaa koordinoita tutkimusprojekti keskitetysti yhdestä paikasta. Toteuttamistavasta riippumatta hyvä koordinaatio edellyttää tutkimukseen osallistuvien eri yhteisöjen ominaispiirteiden huomioimista. Lisäksi on seurattava, että tutkimus toteutetaan joka paikassa standardoidusti, integroidusti ja tarkoituksenmukaisesti.

Laadusta ja eettisyydestä tinkimättä

Tutkimuksen laatuun ja eettisyyteen pitää kiinnittää huomiota elinkaaren jokaisessa vaiheessa. Monet kansainväliset sopimukset ja eettiset koodistot ohjaavat ihmistieteellistä tutkimusta. Lisäksi maiden omat lait säätelevät tutkimusta. Monessa maassa on käytössä myös tutkimusten eettinen ennakoarviointi. Tutkittavien vapaata tahtoa, yksityisyyttä ja luottamuksellisia tietoja on kunnioitettava ja suojattava. Heidän hyvinvointinsa on taattava ja tutkimuksen aiheuttamat haitat on minimoitava.

Kansainvälisissä vertailututkimuksissa haasteet kasvavat, kun yhteensovittamisessa pitää ottaa huomioon eri maiden ja kulttuurien erilaiset käytännöt ja kielet. Tutkimuksen laatua voidaan arvioida muun muassa tutkimuksen tarkoituksenmukaisuuden, tutkimusaineistossa havaittujen puutteiden ja virheidensä sekä tutkimusprosessin laadukkuuden eli hyvien toimintatapojen ja käytäntöjen kannalta. Hyvä tutkimus on myös hyvin suunniteltu, dokumentoitu, raportoitu ja sen eri vaiheita on valvottu riittävästi. Opas sisältää linkkejä kansainvälisiin eettisiin koodistoihin ja tietolähteisiin.

Käännetään ja väännetään kyselylomaketta

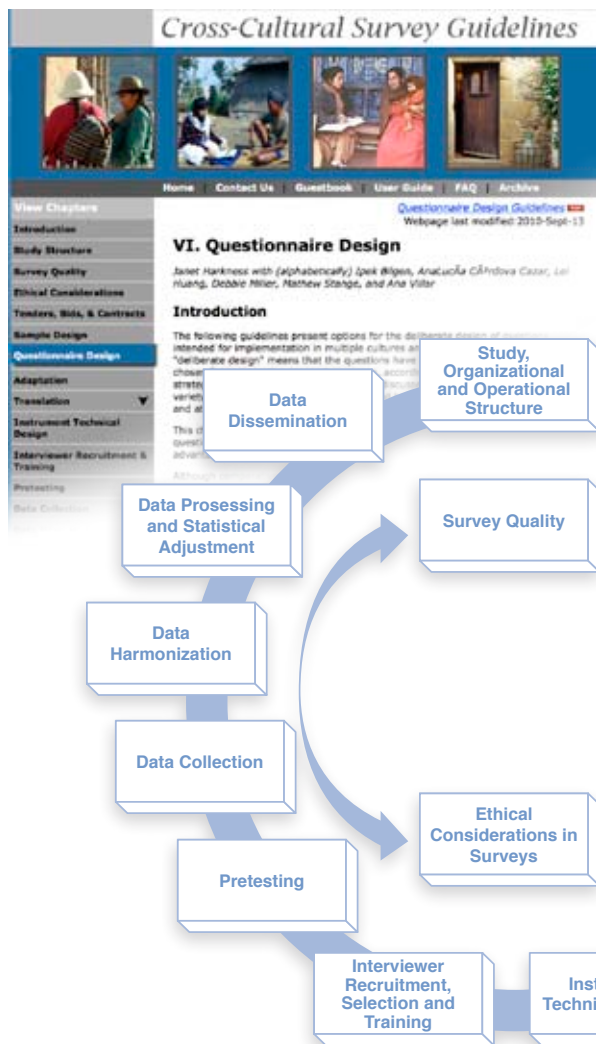
Kyselylomakkeen suunnittelu on tarkkaa työtä. Taustatyö pitää tehdä kattavasti kirjallisuuteen ja hyväksi todettuihin käytäntöihin tukeutuen. Sisältö ratkaisee, mutta myös tekniseen ulkoasuun, lomakkeen pituuteen ja kysymysmuotoiluun on kiinnitettävä huomiota mittausvirheiden ja kadon vähentämiseksi. Lomakkeen esitestaustakaan ei saa unohtaa. Vertailututkimuksissa on usein käytössä lähdekyselylomake, josta käännetään ja muokataan eri kieliversioita.

Lomakkeen kääntämisellä on keskeinen rooli monikielisissä kysely- ja haastattelututkimuksissa – kielitaidon ja substanssiosaamisen lisäksi edellytetään myös erilaisten kulttuurien ja yhteiskuntien tuntemusta sekä kyselylomakkeen tekemisen taitoa. Kysymysten on oltava vertailukelpoisia tutkimuksen osallistuvien kulttuurien ja maiden kesken. Kyselylomaketta kannattaakin valmistella erilaisten asiantuntijoiden työryhmissä, jotta erilaiset kielelliset ja kulttuuriset näkökulmat tulevat huomioon otetuiksi. Hyväksi havaittujen, vertailututkimuksissa aiemminkin käytettyjen mittareiden käyttö on suositeltavaa.

Otanta ja aineistonkeruu – rajoja ja joustavuutta tarvitaan

Eri mailla on erilaiset mahdollisuudet ja

1) Comparative Survey Design and Implementation (CSDI) Guidelines Initiative, <http://www.csdiworkshop.org/>

CCSG-sivuston Figure 1. The Survey Lifecycle/ survey-tutkimuksen elinkaari -kuvio. (Survey Research Center, 2010).

raa valita parhaaksi katsomansa otantamenetelmä ja aineistonkeruutapa. Silti yhteisistä standardeista ja vertailtavuudesta pidetään mahdollisimman hyvin kiinni.

Monesta yhdeksi – aineistojen harmonisointi ja prosessointi

Harmonisointi ja yhteensovittaminen kuuluvat vertailevien tutkimusten elinkaaren jokaiseen vaiheeseen. Erityisen tärkeitä ne ovat, jos useissa eri maissa kerätyistä tutkimusaineistoista aiotaan tehdä yksi yhteinen, kaikkien maiden tiedot sisältävä yhdistelmäaineisto. Panosharmonisoinnista puhutaan, kun pyritään tutkimusten vertailtavuuteen standardoimalla käsitelmäärittelyt, mittarit, luokitukset ja tekniset vaatimukset. Tuotosharmonisoinnissa hyväksytään erilaiset mittarit ja määritelmät, kunhan lopputuloksena saadaan tarvittavat tiedot.

Vertailevissa tutkimuksissa kansalliset aineistot käsitellään kansainvälisesti sovittujen standardien mukaisesti. Kysely- ja haastattelututkimusten sähköiset havaintomatriisit koodataan ja muokataan vastaamaan kansainvälisiä vaatimuksia. Tarkistusten jälkeen kansallinen aineisto on valmis yhdistettäväksi kansainväliseen yhdistelmäaineistoon.

Ei vain meille vaan myös muille

Jo vertailevan tutkimuksen suunnittelun alkuvaiheessa kannattaa tehdä huolellinen suunnitelma siitä, miten aineisto kerätään, dokumentoidaan ja säilytetään pitkäaikaisesti sekä miten tuloksia julkistetaan ja aineistoa jaetaan muiden käyttöön. Hyvin dokumentoitu tutkimusaineisto, jonka omistussuhteet ovat selkeät ja jossa tutkittavien tietosuoja on huomioitu, on suositeltavaa jakaa myös muiden käyttöön. ●

Lähde:

Survey Research Center (2010). *Guidelines for Best Practice in Cross-Cultural Surveys*. Ann Arbor, MI: Survey Research Center, Institute for Social Research, University of Michigan. Verkko-opas: <http://www.ccsr.isr.umich.edu/> [viitattu 4.10.2010].

olosuhteet edustavan otoksen valintaan tutkimuksen kohteena olevasta perusjoukosta. Sama pätee myös aineistonkeruuseen. Jo yksittäistenkin maiden tutkittavat voivat olla kielellisesti, etnisesti ja kulttuurisesti epäyhtenäinen joukko. Piirteet kertaantuvat kun vertaillaan

useita maita ja kulttuureja. Myös maantieteelliset sekä luontoon ja sähähän liittyvät esteet voivat haitata aineistonkeruuta ja lisätä vastaajakatoa. Kaikissa maissa ei edes sallita survey-tutkimuksia.

Vertailevissa tutkimuksissa kannattaa-kin eri maille antaa riittävästi liikkumava-

Ota opiksi myös

Tietoarkisto: Tutkimusaineistojen tiedonhallinnan käsikirja

<http://www.fsd.uta.fi/tiedonhallinta/index.html>

CESSDA: Sharing Data: <http://www.cessda.org/sharing/>

ICPSR: The Guide to Social Science Data Preparation and Archiving

<http://www.icpsr.umich.edu/files/ICPSR/access/dataprep.pdf>

ICPSR: Principles and Good Practice for Preserving Data

<http://ihnsn.org/home/download.php?file=IHSN-WP003.pdf>

Uutta ESS EduNetissä

Norjan tietoaarkiston englanninkielinen ESS EduNet -portaali tukee European Social Surveyn käyttöä. Sivusto on suunniteltu erityisesti kvantitatiivisten tutkimusmenetelmien opetukseen ja opiskeluun yliopistoissa ja korkeakouluissa.

EduNet sisältää monipuolista oppimateriaalia vertailevan yhteiskuntatutkimuksen teorioista, tutkimusmenetelmistä ja soveltamismahdollisuuksista. Asiantuntijoiden kirjoittamat artikkelit kattavat tutkimuksen elinkaaren ongelman asettelusta tulosten tulkintaan.

Ne sisältävät myös selkeitä ja käytännöllisiä – matalan kynnyksen – ohjeita, esimerkkejä ja harjoituksia. Portaalissa on ESS:n osa-aineistoja, joita voi käyttää joko suoraan verkossa tai ladata omalle koneelle.

EduNet-sivustolle lisättiin syyskuussa kaksi uutta osiota, joiden aiheina ovat maahanmuutto ja painokerrointen käyttö. Professori **Bart Meuleman** (Leuvenin yliopisto, Centre for Sociological Research) on kirjoittanut ”The evolution of anti-immigration attitudes”-artikkelin, jossa tarkastellaan eurooppalaisten maa-

hanmuuttoasenteiden muutoksia ESS:n kolmen ensimmäisen aallon yhdistelmädatan avulla. Tutkija **Matthias Ganningerin** (GESIS – Leibniz-Institut für Sozialwissenschaften) artikkelissa käsitellään erilaisia otanta-asetelmia ja ESS-aineistojen painottamista. Asetelmapainojen ohella artikkelissa esitellään monimutkaisempien painokerrointen tekemistä ja käyttöä.

<http://essedunet.nsd.uib.no/>

Yhteiskuntaluokat Euroopassa – esimerkkejä uuden luokkamallin tutkimuskäytöstä

Social Class in Europe -teoksen kirjoittajat pyrkivät osoittamaan uuden eurooppalaisen yhteiskuntaluokkamallin käytökelpoisuuden tutkijoille. Luokkamalli, ESeC, on muodostettu tilastonlaajien ja tutkijoiden yhteiseksi työkaluksi viime vuosikymmenellä. Periaatteena on ollut, että uuden mallin luokkiin ei sotketa koulutus- tai tulomittareita, vaan se mittaa puhtaasti henkilön asemaa työmarkkinoilla. Mallin pitää toimia maiden välisessä vertailussa, kuvata samaa asiaa eri maissa.

ESeC perustuu *Erikson-Goldthorpe-Portocarero*-luokkamallille. Täydessä ESeC:ssä on kymmenen luokkaa, mutta se voidaan muuntaa tarpeen mukaan 6-, 5- tai 3-luokkaiseksi. **David Rosen** ja **Eric Harrisonin** toimittamassa teoksessa selitetään, miten luokkamalli on rakennettu ja ane-

taan esimerkkejä mallin käytöstä eurooppalaisten yhteiskuntien rakenteen ja eri asemassa olevien henkilöiden elämän mahdollisuuksien tutkimuksessa.

Teos toimii myös esimerkkinä laajojen kansainvälisten kyselytutkimusten käytöstä vertailevassa tutkimuksessa. European Social Surveyn (ESS:n) ohella tutkijat havainnollistavat luokkamallia tutkimuskäytössä muun muassa Euroopan unionin työvoimatutkimuksen ja (EU-LFS:n) ja kotitalouspaneelin (ECHP:n) avulla.

Rose, David & Harrison, Eric (toim.) (2010). *Social Class in Europe. An introduction to the European Socio-economic Classification*. Lontoo: Routledge.

Teksti: Mari Kleemola

Muutoksen tutkimukseen paneeliaineistoja Alankomaista

Paneeli- eli pitkittäisaineistojen avulla voidaan tutkia yhteiskunnallisten muutosten ja poliittisten toimenpiteiden vaikutuksia ihmisten käyttäytymiseen. Tilburgin yliopiston yhteydessä toimiva CentERdata-tutkimuslaitos on erikoistunut paneeliaineistoihin ja verkkokyselyihin. Laitos kerää ja analysoi sosiaalitieteellisiä tutkimusaineistoja, kehittää verkkopohjaisia keruumenetelmiä ja jakaa aineistojaan tieteelliseen tutkimukseen. Suurin osa aineistoista on tarjolla myös englanniksi, ja tutkimuskäyttöön datan saa maksutta. CentERdatan varannosta löytyvät muun muassa LISS-, DHS ja SHARE-paneelidatat.

Longitudinal Internet Studies for the Social sciences (LISS)

LISS-paneeliaineiston avulla voidaan muutosten vaikutusten lisäksi tutkia esimerkiksi paneelitutkimusta menetelmänä. Kukin tiedonkeruu koostuu ydinmoduulista ja vaihtuvasta lisäosion. Ydinmoduuli sisältää kysymyksiä muun muassa terveydestä, arvoista, uskonnosta, vapaa-ajasta, perheestä, työstä ja taloudellisesta tilanteesta. Vaihtuvan lisäosion kysymykset valitaan CentERdatalle tulleiden ehdotusten perusteella. Ehdotuksia voivat tehdä myös ulkomaiset tutkijat ja tutkijaryhmät, ja aineiston keruu on akateemisille tutkijoille maksutonta.

Koska LISS kerätään nimenomaan tieteellistä tutkimusta varten, otantaan on kiinnitetty erityistä huomiota. Paneeliin osallistuu yhteensä 8000 henkilöä 5000 kotitaloudesta. Taloudet on valittu satunnaisotannalla Alankomaiden tilastoimen rekisteristä. Jos otokseen valitun

The screenshot shows the CentERdata website interface for the LISS Panel. The main content area is titled '8.1 Wave 1' and has three tabs: 'Overview', 'Data Collection', and 'Data & Documentation'. Under 'Data Collection', there is a 'Datasets' section for 'Dataset: cv08a' with 'Version 1' and a 'View Variables' button. Below that is a 'Datafiles' table:

Filename	Type	Note	Download
cv08a_1.ip_EN.sav	zip_spss	SPSS file	Download
cv08a_1.ip_EN.dta	zip_stata	STATA file	Download

On the right side, there is a 'Codebooks and Other Materials' section with two entries:

- cv08a_codebook_EN_1.1.pdf: Material Type pdf, Description English version, File [Download](#)
- cv08a_codebook_NL_1.1.pdf: Material Type pdf, Description Dutch (original) version, File [Download](#)

LISS-aineiston yksityiskohtainen dokumentaatio on vapaasti saatavilla CentERdatan verkkosivuilla. Rekisteröitymisen jälkeen datatiedostot voi ladata koneelleen.

la kotitaloudella ei ole omaa tietokonetta tai internet-yhteyttä, se saa ne tutkimusryhmältä. Tiedonkeruut on suunniteltu niin, että kukin panelisti käyttää vastamiseen noin puoli tuntia kuukaudessa, ja osallistujia aktivoidaan maksamalla kyselyyn vastaamisesta palkkio. LISS-aineiston keruu alkoi vuonna 2007.

Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe (SHARE)

Eurooppalaisten ikääntymistä, terveyttä ja eläköitymistä kartoittava monitieteinen SHARE-vertailututkimus on toteutettu kolme kertaa 2000-luvulla. Harmonisoidun paneelidatan avulla on mahdollista hahmottaa ikääntymisprosessin eri puolia yli kymmenessä Euroopan maassa. Suomi ei ole tutkimuksessa mukana. SHARE-aineisto sisältää tietoa vastaajien terveydestä, terveyspalveluiden käytöstä, tyytyväisyydestä elä-

mään, taloustilanteesta ja sosiaalisista verkostoista. Kyselyt on toteutettu pääosin henkilökohtaisina haastatteluina ja tutkimukseen on osallistunut yli 45 000 yli 50-vuotiasta eurooppalaista.

De Nederlandsche Bank DNB Household Survey (DHS)

Lähes kaksikymmentä vuotta sitten aloitettu DHS-paneeli sisältää tietoja vastaajien työstä, eläkkeistä, asumisesta, lainoista, tuloista, säästämisestä, varallisuudesta ja terveydestä. Aineisto mahdollistaa taloudellisen käyttäytymisen laajat tarkastelut. Sen avulla voidaan tutkia esimerkiksi, miten erilaiset psykologiset ja taloudelliset tekijät vaikuttavat kotitalouksien säästämiseen. Paneeliin kuuluu 2000 kotitaloutta. ●

CentERdatan verkkosivut:
<http://www.centerdata.nl/>

Teksti: Hannele Keckman-Koivuniemi

Väitös monikielisten sanastojen käännosten vastaavuuksista

Susanna Nykyri väitteli keväällä Åbo Akademissa informaatiotutkimuksen alalta. Väitöskirjassaan *Equivalence and Translation Strategies in Multilingual Thesaurus Construction* hän tarkastelee kielellisiä ja kulttuurisia eroja, jotka vaikeuttavat internet-tiedonhakuja.

Nykyri tutkii, miten brittienglannin perherooleihin liittyvät termit *family roles*, *breadwinners*, *heads of household*, *homemakers* ja *housewives* on käännetty suomen kielelle ja pohdii monikielisten sanastojen kääntämisen problematiikkaa yleensä. Kyse ei ole niinkään asiasanojen suorasta kääntämisestä vaan kielellisesti, kulttuurisesti ja yhteiskunnallisesti toisiaan vastaavien termien löytämisestä.

Nykyrin tutkimusaineistoina ovat muiden muassa suomalaiset ja brittiläiset kirjastotietokannat, sanakirjat, monikieliset sanastot ja haastattelut. Hän tutkii, miten termejä käytetään verkkotietokannoissa ja -sanastoissa ja millaisia hakutuloksia niiden avulla saadaan. Nykyri tarkastelee myös, miten suomalaiset ja brittiläiset tutkijat, indeksoijat ja asiasanastojen laatijat ymmärtävät ja määrittelevät asiasanat. Samalla hän kartoittaa eroavatko suomalainen ja brittiläinen diskurssi toisistaan perheroilien osalta. Miten mahdolliset erot vaikuttavat monikielisten sanastojen laatimiseen? Vastaavatko suomalaiset ja brittiläiset asiasanat toisiaan käytännössä?

Nykyri havaitsi, että eri ammattiryh-

mät määrittelivät asiasanoja eri tavoin. Tulokintaerot eri ammattiryhmien välillä olivatkin usein isompia kuin erot suomalaisten ja brittien välillä. Eroihin vaikuttivat erilaiset tavoitteet, odotukset ja ammattikäytännöt.

Asiasanojen vastaavuus on hyvin konteksti- ja kulttuurisidonnaista. Jatkossa on kiinnitettävä erityisesti huomiota diskurssien moninaisuuteen, kehitettävä uudentyypisiä monikielisiä tesauksia ja keskusteltava asiasanojen käytännön vastaavuuteen vaikuttavista tekijöistä aikaisempaa tarkemmin.

Kontrolloitu sanasto laadukkaiden monikielisten palveluiden taustalla

Tesaurus eli kontrolloitu sanasto eli asiasanasto on tiedontalennuksen ja -haun apuväline. Hyvän monikielisen tesauruksen taustalla ovat kehittyneet metadataformaattit ja sen termit ovat mahdollisimman tyhjentäviä, yksiselitteisiä ja selkeästi määriteltyjä.

Åbo Akademi

Kontrolloitujen sanastojen käyttö monikielisten palveluiden dokumentoinnissa, kuten tietoarkistojen tutkimusaineistojen indeksoinnissa, tehostaa muun muassa tarkkuutta, yhtenäisyyttä, vertailtavuutta

ja yhteensopivuutta. Monikielisten sanastojen käyttö tiedonhaussa auttaa hakijaa löytämään hyviä hakutermejä yli kielirajojen. ●

Lähteet

Jääskeläinen, Taina & Moschner, Meinhard & Wackerow, Joachim (2009). *Controlled Vocabularies for DDI 3: Enhancing Machine-Actionability*. *Iassit Quarterly* 33
 Nykyri, Susanna (2010). *Equivalence and translation strategies in multilingual thesaurus construction*. Åbo: Åbo Akademi University Press.

Teksti: Taina Jääskeläinen

Kyselylomakkeiden kääntäminen on asiantuntijoiden ryhmätyötä

Kyselylomakkeiden kääntäminen kielestä toiseen on haasteellista. Huonot käännökset voivat tehdä mitta-reista jopa vertailukelvottomia, kun eri maissa kysytään eri asioita.

Kyselylomakkeiden kääntämisellä on kaksi päätaavoitetta. Kysymysten tulisi mitata samaa asiaa kielestä ja kulttuurista riippumatta, ja kysymysten tulisi olla ymmärrettäviä ja toimivia itsenäisesti kohdekielissä.

Käännösprosessi

Perinteisessä prosessissa kääntäjä on kääntänyt kyselylomakkeen itsenäisesti. Nykyään suositellaan kysymyslomakkei-

den vaiheittaista kääntämistä työryhmässä. Ryhmä aloittaa työnsä kahdesta tai useammasta itsenäisesti tehdystä käännöksestä ja päättää näiden ja työryhmän jäsenten keskustelussa esitettyjen kantojen pohjalta parhaan mahdollisen version. Lopuksi käännetty lomake luetaan läpi alkuperäistä katsomatta, koska sen pitäisi toimia yksinään keruuvälineenä.

Työryhmässä tarvitaan tutkimuksen tavoitteiden, aihepiirin, kyselylomakkeiden laadinnan sekä alkuperäiskielen ja kohdekielen tuntemusta. Yksi henkilö voi edustaa useampaa asiantuntemus- aluetta. On tärkeää, että työryhmä tietää, mitä käsitettä kullakin kysymyksellä halutaan mitata. Prosessi on tehokain, kun alkuperäisten käännösten tekijät ovat tietoisia tekstin tarkoituksesta ja toimivat mukana työryhmässä.

Kielelliset haasteet

Kyselylomakkeiden käännösohjeissa neuvotaan usein, että käännöksen tulee olla mahdollisimman yhdenmukainen alkuperäisen kanssa. Käännösprosessissa joudutaan kuitenkin aina puntaroimaan parasta ratkaisua kahden, toisinaan keskenään ristiriitaisen, vaatimuksen välillä: semanttisen eli muodollisen vastavuuden ja toisaalta mittareiden vertailukelpoisuuden välillä.

Sanatarkan käännöksen vaatimus voi johtaa jäykkään, luonnottomaan tai käsitteettömään kieleen. Sanatarkkuus ei välttämättä ole edes mahdollista, sillä kääntäminen on aina tulkintaa. Tarkoitako kysymyslauseen sana *'government'* hallitusta, valtionhallintoa vai kaikkea valtion-, alue- ja paikallishallintoa?

Käsitteillä on kielten välillä yhtei-

iStockphoto

• • • • • siä merkityksiä mutta jossakin kielessä tai kulttuurissa käsitteeseen voi liittyä piirteitä, joita toisessa kulttuurissa ei ole. Esimerkiksi englantilaisen kysymyksen ”How often do you hold some service or rituals in the memory of your direct ancestors” kääntämiseksi työryhmän pitäisi tietää, tarkoitetaanko vain erikseen organisoituja tilaisuuksia vai lasketaanko mukaan pienimuotoisempikin toiminta. Jälkimmäisessä tapauksessa olisi parasta välttää suomalaisessa kysymyslauseessa sanaa ’rituaali’, koska se tuntuu viittaavan juhlavaan, organisoituun toimintaan. Vastaajat eivät välttämättä lukisi mukaan kukkien viemistä haudalle, mikä on Suomessa yleisin muistamisen muoto, eikä mittari näin ollen mitaisi haluttua asiaa.

Yhteiskunnallisiin järjestelmiin liittyvissä kysymyksissä sanatarkat käännökset eivät myöskään usein ole mahdollisia. Jos lähdelomakkeessa kysymystekstissä esimerkiksi on ’lower secondary education’, kunkin maan täytyy soveltaa teksti omaan koulutusjärjestelmäänsä ja korvata kyseinen koulutusaste vastaajille ymmärrettävillä termeillä.

Laaduntarkistus

Takaisinkääntämistä käytetään usein laadunvarmistusvälineenä. Joku muu kuin

alkuperäinen kääntäjä kääntää käännetyn tekstin takaisin lähtökielelle. Menetelmä on viime vuosina saanut kritiikkiä. On monia ongelmia, joita takaisinkäännös ei paljasta. Jos sanonnan kääntää sanamukaisesti (esimerkiksi ”ottaa onkeensa” tai ”swear by”), kohdeteksti on höllypölyä mutta kääntyy kauniisti takaisin alkupe-
räiskielelle. Paradoksaalisesti, mitä luonnottomampi ja kömpelömpi käännös on, sitä helpompi se on kääntää takaisin.

Takaisinkääntäminen ei paljasta sanojen vivahde-eroja kielten välillä. Sanakirjat kääntävät sanan ’housewife’ suomeksi ’kotiäiti’ tai ’perheenemäntä’. Nämä kolme käsitettä eivät täysin vastaa toisiaan, sillä ’housewife’ viittaa naiseen,

joka hoitaa kotia eikä ole töissä, ’kotiäiti’ viittaa kotona olevaan naiseen, jolla on lapsia ja ’perheenemäntä’ on työssäkäynnin suhteen epämääräinen. Vertailukelpoisten tulosten saamiseksi näillä vivahde-eroilla on kysymysteksteissä suuri merkitys mutta takaisinkäännös ei tuo niitä esille. Suomalaisessa kysymyksessä voidaan saada parempi mittarivastavuus esimerkiksi ilmaisuilla ”olla kotona”, ”hoitaa kotia”.

Lomakkeen kääntäminen työryhmässä ja lomakkeen erilaiset esitestaustmenetelmät ovat takaisinkäännöstä suositeltavampia laadunvarmistusvälineitä.

Dokumentointi

Tulevia tutkimusaineiston käyttäjiä varten lomakkeen käännösprosessista olisi hyödyllistä merkitä muistiin järjestelmällisesti:

- lähtökysymyksen sanamuotoihin tehdyt muutokset ja niiden perustelut
- pitkittäistutkimuksissa muutokset saman kysymyksen käännöksiin eri aineistonkeruuvuosina ja niiden perustelut ja
- huomiot kysymyksistä, jotka jostain syystä eivät sovellu kohdekulttuuriin tai voivat tuottaa vinoutuneen tuloksen.

Maiden välisiä ja ajallisia vertailuja tekeväille tutkijalle kaikki nämä tiedot ovat olennaisia. Dokumentointi kannattaa tehdä jo käännösvaiheen aikana, koska muutokset ja päätösten perustelut unohtuvat nopeasti. ●

Lähteet

Harkness, J (2008). Round 4 ESS Translation Strategies and Procedures. Verkkojulkaisu: <http://www.european-socialsurvey.org> [viitattu 3.8.2010].

Harkness, J (2003). Questionnaire translation. Teoksessa Fons J R, Mohler, Peter Ph (toim.) Cross-Cultural Survey Methods, Hoboken, N.J. John Wiley & Sons, Inc, 35–56.

Harkness J, Pennell BE, Schoua-Glusberg A. (2004). Survey Questionnaire Translation and Assessment. Teoksessa Presser S, Rothgeb J, Couper M et al.

Methods for Testing and Evaluating Survey Questionnaires. Hoboken, N.J.: John Wiley & Sons, Inc., 453–473.

Usunier, J-C (1999). The Use of Language in Investing Conceptual Equivalence in Cross-Cultural Research. Konferenssiesitelmä: Seventh Cross-Cultural Consumer and Business Studies Research Conference. Verkkojulkaisu: <http://marketing.byu.edu/htmlpages/ccrs/proceedings99/usunier.htm> [viitattu 3.8.2010].

KOLUMNI

Matti Alestalo
 Professori
 Tampereen yliopisto
 sosiaalitutkimuksen laitos

Helena Laaksonen

Sir Francisin ongelma

Kuten monen muun tieteenalan historiassa Sir Francis Galton (1822–1911) on saanut paikan myös vertailevan sosiologian historiassa. Yksi sen keskeisistä metodologisista ongelmista kantaa hänen nimeään.

Galton toimi presidenttinä Ison-Britannian ja Irlannin kuninkaallisen antropologisen instituutin kokouksessa vuonna 1889, kun antropologi Edward B. Tylor esitteli tuloksiaan avioliitto- ja periytymisinstituutioiden kehityksestä. Aineisto koostui tiedoista yli 200 kulttuurista. Tylor halusi vahventaa ja systematisoida antropologian menetelmiä. Sosiaalisiksi aritmetiikkaksi kutsutulla menetelmällä voidaan osoittaa, että instituutioiden kehitys on tutkittavissa taulukoiden ja luokittelujen avulla. Näin voitetaan tarkkoihin operaatioihin sitoutuneiden matemaatikkojen, fyysikoiden, kemistien ja biologien vastarinta. Antropologian ongelmat tulevat tieteellisen keskustelun piiriin.

Galton kiitteli esitystä selkeäksi, mutta kritisoi sitä, etteivät kaikki havainnot ole toisistaan riippumattomia. Osalla niistä on yhteinen alkuperä. Ei ole mielekäästä vertailla kopioita keskenään. Ratkaisuna on, että yhteistä alkuperää olevat havainnot esitetään yhdessä, tarvittaessa painotettuina.

Vertailevassa tutkimuksessa '*Galtonin ongelma*' on nostettu esiin pohdittaessa erityisesti diffuusion vaikutuksia. Onko vertaillaessa havaittu muuttujien välinen suhde syy-seuraussuhde vai onko se tulosta siitä, että yhteiskunnat ottavat oppia toisistaan tai ainakin lainailevat hyväksi havaittuja ohjelmia ja menettelytapoja?

Globalisoituvassa maailmassa on oltu jopa valmiita vertailevan tutkimuksen hautajaisiin. Ylikansallisten taloudellisten ja poliittisten organisaatioiden vai-

kutusvalta on kasvanut ja yhteiskuntien välinen vuorovaikutus on moninkertaistunut. Tiukka-pipoisimmat ovat esittäneet, että elämme maailmassa, jossa $N=1$. Vertailevan tutkimuksen taru on lopussa.

Yhteiskunnalliset rakenteet ja prosessit eivät kuitenkaan ole siitä yksinkertaisimmasta päästä. Taloushistoria tarjoaa hyviä esimerkkejä siitä, miten yksi ja sama keksintö on vaikuttanut lähes päinvastaisilla tavoilla. Rautatiet vauhdittivat teollistumista Englannissa. Kuljetusongelmat helpottuivat, ja samalla kiskojen, vetureiden ja vaunujen kysyntä vauhditti teollistumista. Venäjällä rautateistä tuli vain sotaväen ja rikkaiden kuljetusväline. Rautateiden rakentaminen vei varat teollisilta investoinneilta.

'*Galtonin ongelmaa*' ei vertailevassa tutkimuksessa voi lakaista maton alle. Tutkijoiden on vain entistä herkemmin osattava eritellä tutkittavien ilmiöiden yhtäläisyyksiä ja erilaisuuksia. Niille, jotka muistuttavat ylikansallisten toimenpiteiden ja erilaisten diffuusioprosessien alati lisääntyvästä vaikutuksesta, on osoitettava miten monella eri tavalla samat toimenpiteet voivat vaikuttaa. Anatole France opetti, että laki on sama kaikille. Se kieltää yhtä lailla rikkaita ja köyhiä nukkumasta siltojen alla.

AINEISTOLUETTELO

Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston koko aineistovarannossa on yli 1100 tutkimusaineistoa, joista osa odottaa vielä käsittelyä. Verkkosivujen luettelo on jaettu arkistoituihin ja kuvailtuihin aineistoihin. Arkistoituja tutkimusaineistoja voi tilata tietoarkistosta, kuvailtuja ei. Osa kuvailluista aineistoista on vapaasti saatavilla verkosta, osaan voi tutustua vain aineiston sijoitusorganisaatiossa. Tieto kunkin aineiston saatavuudesta kerrotaan aineiston kuvailussa.

Ajantasainen aineistoluettelo Internetissä:
<http://www.fsd.uta.fi/aineistot/luettelo/>

Kvantitatiiviset aineistot

Tietoarkiston aineistoluettelossa on noin 900 kvantitatiivista tutkimusaineistoa. Niistä valtaosa kuuluu joko kotimaiseen tai kansainväliseen sarjaan.

Kvalitatiiviset aineistot ja opetusaineistot

Tietoarkiston aineistoluettelossa on vajaa sata arkistoitua ja kolmisenkymmentä kuvailtua kvalitatiivista aineistoa. Joistakin kvalitatiivisista aineistoista on muokattu osa-aineistoja. Ne on tarkoitettu menetelmäopetukseen ja seminaaritöihin. Opetusaineistot käsittelevät mm. matkaphelinten käyttöä, alkoholi-mielipiteitä ja ulkomaalaisten opiskelijoiden kokemuksia.

AINEISTON TILAAMINEN

Tietoarkistoon arkistoituja aineistoja voi tilata tieteelliseen tutkimus-, opetus- ja opiskelukäyttöön tietoarkiston ja aineistonluovuttajien asettamien käyttöehtojen mukaisesti. Aineistot toimitetaan maksutta.

Aineiston saa muutamassa päivässä

Aineistoja tilattaessa on täytettävä käyttöluvahakemus ja allekirjoitettava käyttöehtositoumus. Käyttöluvahakemuksessa kerrotaan aineiston käyttötarkoitus, joka tulee kuvata tiiviisti, mutta kattavasti. Yhdellä käyttöluvahakemuksella voi tilata samaan käyttötarkoitukseen useita aineistoja.

Allekirjoittamalla käyttöehtositoumuksen tilaaja sitoutuu noudattamaan aineiston käytölle asetettuja ehtoja. Hyväksytyään käyttöluvahakemuksen ja saatuaan allekirjoitetun käyttöehtositoumuksen FSD toimittaa aineiston tilaajalle yleensä muutamassa päivässä. Aineistot pyritään toimittamaan tilaajan toivomassa tiedostoformaattissa.

Aineistoja myös opetukseen ja opiskelijoille

Tietoarkistosta voi tilata aineistoja opetuskäyttöön esimerkiksi metodikursseille. Kurssin opettajan on toimitettava tietoarkistoon käyttöluvahakemus ja allekirjoitettava käyttöehtositoumus. Käyttöluvahakemuksessa on ilmoitettava kurssin nimi, kesto ja kurssille osallistuvien opiskelijoiden lukumäärä. Kurssin opiskelijoiden ei tarvitse allekirjoittaa erikseen käyttöehtositoumuksia.

Opiskelijat voivat tilata aineistoja harjoitus-, seminaari-,

kandidaatin- ja pro gradu -töihinsä. Opiskelijoiden tulee täyttää käyttöluvahakemus ja käyttöehtositoumus normaalin lupakäytännön mukaisesti. Perustutkinto-opiskelijoiden tulee lisäksi neuvotella ohjaajansa kanssa ennen aineiston tilaamista, sillä käyttöluvahakemukseen vaaditaan ohjaajan allekirjoitus.

Tilatun aineiston säilyttäminen ja hävittäminen

Aineiston säilyttämisessä ja käytössä on huolehdittava riittävästä tietoturvasta ja niiden henkilöiden ja tahojen tietosuojasta, joita koskevia tietoja aineisto sisältää. Aineisto ei saa olla muiden kuin käyttöluvahakemuksessa yksilöityjen henkilöiden saatavilla.

Aineistoa saa käyttää ainoastaan käyttöluvahakemuksessa ilmoitetun käyttötarkoituksen mukaisesti. Jos aineistoa halutaan käyttää muihin tutkimus-, opetus- tai opiskelutarkoituksiin, on toimitettava tietoarkistolle uusi käyttöluvahakemus. Käyttötarkoituksen päätyttyä aineisto on hävitettävä.

FSD välittää aineistoja muista tietoarkistoista

FSD:n kautta käytettävissä on myös runsaasti kansainvälisiä ja maakohtaisia aineistoja, jotka on arkistoitu muihin tietoarkistoihin, esimerkiksi eurooppalaisiin arkistoihin. Jos tarvitset näiden arkistojen tietokannoista löytyvää aineistoa, ota yhteyttä asiakaspalveluumme. Suomalaisen yliopistojen tutkijat ja opiskelijat voivat ladata käyttöönsä yhteiskuntatieteellisiä tutkimusaineistoja yhdysvaltalaisen data-arkiston ICPSR:n verkkopalvelusta. Palvelu vaatii käyttäjiltä rekisteröitymisen, joka on tehtävä suomalaisen yliopiston IP-osoitteesta.

Kansainväliset sarjat

ESS (European Social Survey)

European Social Survey on joka toinen vuosi koottava yli 20 maan kansainvälinen kyselytutkimus. ESS:n ensimmäinen kierros toteutettiin vuosina 2002–2003. Hankkeen aineistot koostuvat joka kierroksella koottavasta ydinmoduulista ja vaihtuvista moduuleista. Tutkimusten avulla on mahdollista seurata mielipiteiden ja elämäntilanteiden muutosta ja jatkuvuutta useilla eri aihe-alueilla. Samanlaisina toistuvat kysymykset koskevat muun muassa tiedotusvälineitä ja luottamusta, poliittisia mielipiteitä ja osallistumista, hallintoa ja tehokkuutta, moraalisia, poliittisia ja sosiaalisia arvoja, sosiaalista syrjintää, kansallista, etnistä ja uskonnollista sitoutuneisuutta, hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta, sosiaalisia verkostoja sekä väestöllisiä ja sosiaalis-taloudellisia tekijöitä.

EVS (European Values Study) ja WVS (World Values Survey)

European Values Study - ja World Values Survey -aineistoja on kerätty useissa aalloissa 1980-luvulta alkaen. Niissä on suurelta osin yhtenevin kyselyin kartoitettu eri maiden kansalaisten elämäntilanteita sekä yhteiskunnallisia, poliittisia, sosiaalisia, moraalisia ja uskonnollisia arvoja.

Eurobarometrit

Eurobarometrit ovat samanlaisesti Euroopan unionin jäsenmaissa toteutettavia kyselytutkimuksia. Niissä on kartoitettu vuodesta 1974 alkaen EU-maissa asuvien henkilöiden sosiaalisia ja poliittisia mielipiteitä. Toistuvissa aiheissa kysytään mielipiteitä Euroopan yhteisöstä/unionista, parlamentista sekä vastaa-

jien omasta yhteiskunnasta ja sen demokratian toimivuudesta. Vaihtuvissa kysymyksissä on selvitetty mm. työllisyyteen ja työttömyyteen, sukupuolten välisiin rooleihin, ekologiaan ja energiapolitiikkaan, lasten ja nuorten asemaan, köyhyyteen, terveyteen, bioteknologiaan, alueelliseen kehitykseen, kulutustottumuksiin ja koulutukseen liittyviä kysymyksiä. Lisäksi on kerätty vertailukelpoista aineistoa EU:n ulkopuolisista maista.

Flash Eurobarometrit

Flash Eurobarometrit ovat suppeahkoja kyselytutkimuksia, jotka täydentävät vakiomuotoisia Eurobarometrejä. Kyselyjen teemoina ovat olleet mm. yrittäjyys, EU:n laajeneminen, maatalouspolitiikka, EU:n kansalaisoikeudet, kuluttajatietus, Euroopan parlamentin vaalit, tietoyhteiskunta ja Internet.

ISSP (International Social Survey Programme)

ISSP on yhteiskuntatieteellinen vertailututkimusohjelma, joka käynnistyi vuonna 1985. Nyt mukana on 45 maata. Seurantatutkimustiedon lisäksi vuosittain kerättävät aineistot tarjoavat poikkileikkaustietoa ajankohtaisista ja teemoiltaan vaihtuvista yhteiskunnallisista ilmiöistä. Teemoina ovat olleet mm. valtion tehtävät, eriarvoisuus, perhe ja sukupuoliroolit, työorientaatiot, uskonto, kansallinen identiteetti, kansalaisosallistuminen, ympäristö sekä vapaa-aika ja urheilu.

Kotimaiset sarjat

Alkoholijuomien tilastoimaton kulutus

Tutkimussarjassa kartoitetaan, kuinka paljon suomalaiset kuluttavat kotivalmisteisia, salakuljetettuja ja ulkomailta tuotuja alkoholijuomia sekä spriitä. Aineistoja on arkistoituna vuodesta 1995 lähtien.

Energia-asetutkimukset

Suomalaisten energia-aseteita kartoittava tutkimussarja käynnistyi vuonna 1983. Vertailukelpoiset kyselyaineistot mahdollistavat suomalaisten energiapolitiikkaa ja energiaasioita koskevien kannanottojen, mielipiteiden, uskomusten, arvostusten ja tietojen yksityiskohtaisen empiirisen analyysin ja systemaattisen seurannan.

EVA:n EU-asetutkimukset

Elinkeinoelämän valtuuskunnan EVA:n vuonna 1992 aloittamassa tutkimussarjassa seurataan suomalaisten integraatioajattelun muutoksia. Tutkimuksissa on selvitetty suomalaisten mielipiteitä mm. maamme EU-jäsenyydestä, Euroopan unionin tulevaisuudesta ja laajentumisesta, Euroopan talous- ja rahapolitiikasta, EMU:sta, europarlamentista, maamme turvallisuuspolitiikasta, EU-tuista ja Euroopan yhdentymisestä yleensä.

EVA:n kansalliset asennetutkimukset

EVA:n kansallisia asennetutkimuksia on tehty vuodesta 1984. Tutkimussarjalla pyritään mittaamaan ja erittelemään kansalaisten kokemuksia yhteiskunnan toimivuudesta ja sen eri sektoreista. Kussakin aineistossa on sekä ajankohtaisia että toistuvia teemoja. Käsiteltyjä aiheita ovat mm. demokratia, markkinatalous, hyvinvointi, ympäristö, yhteiskunta ja politiikka, Suomen kansainvälinen asema, lama, taloudellinen kasvu, suomalaisten identiteetti ja suomalaisten suhtautuminen tulevaisuuteen.

Hyvinvointitutkimukset

Kelan ja Turun yliopiston sosiaalipolitiikan laitoksen tutkimushankkeessa on kartoitet-

tu aikuisväestön kokemuksia ja mielipiteitä hyvinvoinnista, sosiaalipolitiikasta ja sosiaaliturvasta. Tutkimuksissa on selvitetty vastaajien työmarkkina-asemaa, työttömyyskokemuksia, terveydentilaa, asu- mistilannetta, sosiaalietuuksia, toimeentuloa sekä yleensä elintasoja. Ensimmäinen aineisto kerättiin vuonna 1995.

Kaupunkipalvelututkimukset

Kaupunkipalvelututkimuksia on tehty vuodesta 1983. Aluksi aineistoista vastasi Suomen Kaupunkiliitto, nyt FCG Efeko. Kyselytutkimusten pääpaino on asukkaiden kuntapalveluja ja hallintoa koskevien mielipiteiden selvittämisessä. Aineistot ovat suurimmalta osalta vertailukelpoisia keskenään.

Kehitysyhteistyötutkimukset

Ulkoasiainministeriön teettämässä mielipidetiedusteluissa on kartoitettu kehitysyhteistyön tiedontarvetta ja kansalaisten asennoitumista kehitysyhteistyöhön. Tietoarkistoon on arkistoitu aineistoja vuodesta 1997.

Koulun hyvinvointiprofiili

Koulun hyvinvointiprofiili perustuu Anne Konun väitöskirjatutkimuksessaan kehittäneeseen koulun hyvinvointimalliin: olosuhteet, sosiaaliset suhteet, itsensä toteuttamisen mahdollisuudet ja terveydentila. Tutkimuksen kohteena on neljä ryhmää: peruskoulun alaluokat, yläluokat, toisen asteen oppilaitokset ja henkilökunta. Aineisto kerätään kouluilta internetkyselyinä lukuvuosittain. Tietoarkistoon on arkistoitu aineistot lukuvuodesta 2004–2005.

Kunnallisan ilmapuntarit

Kunnallisan kehittämistä varten ilmapuntareita on tehty vuodesta 1992. Vuosittain

kerätyt aineistot mahdollistavat asukkaiden sekä kunnanjohtajien ja kunnanhallitusten puheenjohtajien mielipiteiden vertailun. Tutkimusten aihealueina ovat mm. kunnallinen demokratia ja itsehallinto, kuntien tehtävät ja talous sekä kunnan tehtävien ja palveluiden taso ja niiden kehittämistarpeet. Kunnallisjohto on lisäksi arvioinut mm. yhteistyötä eri tahojen kanssa, valtionohjauksen nykytilaa ja kehitysnäkömiä.

KuntaSuomi 2004

KuntaSuomi 2004 -tutkimusohjelma oli Kuntaliiton, yliopistojen ja tutkimuslaitosten yhteinen tutkimuskokonaisuus, jossa analysoitiin kuntien kehitystä ajanjaksolla 1995–2004. Ohjelmassa oli mukana 47 kuntaa, jotka edustivat mahdollisimman hyvin suomalaista kuntakenttää. Tutkimusohjelma jakaantui 14 tutkimusmoduuliin, joiden teemat painottuivat demokratiaan ja palveluihin.

Lapsesta aikuiseksi

Lapsesta aikuiseksi -pitkittäis-tutkimus alkoi Jyväskylän yliopiston psykologian professori Lea Pulkkinen väitöskirjatyönä vuonna 1968. Tutkimus on sittemmin jatkunut samojen henkilöiden seurantaan yli 40 vuotta. Projektin alkaessa tutkimukseen osallistui 369 kahdeksanvuotiaasta satunnaisesti valittua lasta kansakoulun toiselta luokalta. Tämän jälkeen aineistoa on kerätty, kun tutkittavat ovat olleet iältään 14-, 20-, 27-, 33-, 36-, 42- ja 50-vuotiaita. Tutkimuksen teemoja ovat olleet sosioemotionaalinen kehitys ja persoonallisuus, koulutus ja työura, perhetausta ja oma perhe, terveyskäyttäytyminen ja terveys sekä yhteiskuntaan sopeutuminen. Tutkimuksen päärahoittajana on vuodesta 1986 lähtien ollut Suomen Akatemia.

Liikuntatutkimukset

Tutkimussarjassa on kartoitettu suomalaisten liikuntatottumuksia neljän vuoden välein vuodesta 1994 lähtien. Aineistot antavat ajankohtaisen kuvan maamme liikuntakulttuurista sekä liikunnan trendeistä. Ne kartoittavat mm. suomalaisten liikunta-, urheilu- ja kuntoiluharrastusten määriä sekä urheiluseuratoimintaan ja liikunnan vapaaehtoistoimintaan liittyviä asioita. Tutkimusten näkökulma laajenee eri lajien harrastamisesta liikunnan kansalaistoimintaan. Ne on toteutettu erikseen lapsille ja nuorille sekä aikuisväestölle. Tietoarkistoon on arkistoitu aineistot vuodesta 2002.

MTS-tutkimukset

Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan vuosittaiset turvallisuus- ja ulkopoliittisiin teemoihin sekä maanpuolustukseen liittyvät kyselytutkimukset selvittävät suomalaisten turvallisuuspoliittisia mielipiteitä ja asenteita sekä niiden muodostumiseen vaikuttavia tekijöitä. Tietoarkistoon on arkistoitu aineistot vuodesta 1992.

Nuorisobarometrit

Nuorisosaian neuvottelukunta Nuora on teettänyt vuodesta 1994 alkaen Nuorisobarometreja. Vuosittain kartoitetaan 15–29-vuotiaiden asenteiden ja odotusten kehittymistä. Barometreissa on sekä ajankohtaisia että toistuvia kysymyksiä, joiden avulla voidaan seurata pidemmän aikavälin asennemuutoksia. Sarjassa on selvitetty mm. nuorten koulutukseen, työhön, sosiaaliturvaan, kuluttamiseen, huumeisiin, yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja kansalaisaktiivisuuteen liittyviä asenteita.

Nuorisorikollisuuskyselyt

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos käynnisti keväällä 1995 tutkimushankkeen nuorison ri-

kollisen ja kielletyn toiminnan seuraamiseksi pitkällä aikavälillä. Tutkimuksissa on käytetty ns. itse ilmoitetun rikollisuuden tutkimusmenetelmää. Niihin on osallistunut peruskoulun yhdeksäsluokkalaista eri puolilta Suomea. Oppilaat ovat vastanneet nimettöminä omaa kiellettyä ja rikollista toimintaansa koskeviin kysymyksiin.

Perhebarometrit

Väestöliiton väestöntutkimuslaitos on toteuttanut vuodesta 1996 alkaen kirjekyselynä barometrien sarjaa. Perhebarometrit keskittyvät perhetä koskeviin kysymyksiin, mutta jokaisella barometrilla on myös oma erityisteemansa. Teemoina ovat olleet mm. sukupolvien välinen avunanto, yhteiskunnallisten tukien ja palveluiden riittävyys, vastuun jakaminen perheessä, työn ja perheen yhteensovittaminen, vanhemmuuden toteuttaminen, lastenkasvatus, lasten ajankäyttö ja harrastukset.

Poliisibarometrit

Sisäasiainministeriön poliisi-osaston barometrit selvittävät yli 15-vuotiaiden suomalaisten käsityksiä poliisin roolista, toiminnasta, palveluista ja niiden laadusta. Lisäksi ne kartoittavat maan sisäistä turvallisuutta sekä kansalaisten pelkoja ja rikosriskejä. Tietoarkistoon on arkistoitu aineistot vuodesta 1999.

Puolueiden ajankohtaistutkimukset

Puolueiden ajankohtaistutkimukset kuuluvat nk. puolueiden yhteistutkimusten sarjaan. Kaikissa tutkimuksissa on selvitetty väestön äänestyskäyttäytymistä, huolenaiheita, mielipiteitä hallituksesta ja puolueista sekä suhtautumista valtakunnallisiin poliittisiin kysymyksiin. Usein on tiedusteltu myös taloudellista tilannetta koskevia odotuksia, puheenjohtajan merkitystä puolueelle, vastaa-

jan osallistumista poliittiseen toimintaan ja mielipiteitä kunnallispolitiikasta. Aineistosarja mahdollistaa lukuisia aikavertailuja, joskaan muuttujat eivät ole aina täysin vertailukelpoisia. Tietoarkistoon on arkistoitu aineistoja vuodesta 1973.

Sosiaalibarometrit

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton sosiaalibarometria on tehty vuodesta 1991. Sarjassa eri palveluiden tuottajat (kuntien sosiaalitoimi, terveyskeskukset, työvoimatoimistot, Kansaneläkelaitoksen paikallistoimistot ja sosiaali- ja terveysjärjestöt) arvioivat vuosittain palveluiden tilaa ja kansalaisten hyvinvoinnin muutoksia. Lisäksi käsitellään ajankohtaisia sosiaalipoliittisia teemoja.

Suhtautuminen alkoholi- poliittisiin rajoitteisiin

STAKESin (nyk. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos THL) tuottamissa ja Suomen Gallupin toteuttamissa haastatteluisissa on kartoitettu väestön suhtautumista yhteiskunnan alkoholinkulutusta rajoittaviin toimenpiteisiin. Tutkimuksissa on selvitetty muun muassa eri juomaryhmiin kuuluvien alkoholijuomien sopivinta myyntitapaa. Aika ajoin väestöä on myös pyydetty ottamaan kantaa myynnin ikärajoihin ja alkoholin mainontaan. Aineistoja on arkistoitu vuodesta 1996 lähtien.

Tampereen terveys- ja sosiaalikeskelyt

Tampereen kaupungin sosiaali- ja terveystoimen ja UKK-instituutin yhteistutkimuksissa on selvitetty kuntalaisten terveydentilaa sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttöä. Kyselyt aloitettiin vuonna 1990.

Tampereen yliopistosta valmistuneiden sijoittumis- seuranta

Tampereen yliopiston rekrytointipalvelut, suunnitteluyk-

sikkö ja opintotoimisto ovat seuranneet vastavalmistuneiden työllistymistä noin vuoden kuluttua valmistumisesta. Jo-kaisessa aineistossa on useita nykyiseen työtilanteeseen, työnantajaan ja työnhakuun liittyviä kysymyksiä. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden työllistymistä on tutkittu vuodesta 1994 alkaen. Jatkotutkinnon suorittaneille on tehty vastaavia kyselyjä vuodesta 1996.

Terveystiedon edistämisen barometrit

Barometrit kartoittavat kunta- ja järjestöpäätäjien näkemyksiä terveyden edistämisen nykyisyydestä ja tulevaisuudesta. Ne kuvaavat myös vastaajien käsityksiä terveyden ja sen edistämisen kannalta ajankohtaisista ilmiöistä hallinnollisesta näkökulmasta. Terveystiedon edistämisen keskuksen, Tekryn, barometreja on tehty vuodesta 1992. Aineistoja kerätään vuosittain.

Tiedebarometrit

Barometreissa kartoitetaan suomalaisten suhtautumista tieteeseen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa tieteen taso ja tarpeellisuus, tieteellisen kehityksen hyödyt ja riskit, tieteen moraali ja maailmankatsomukselliset näkökohdat. Ensimmäinen Tiedebarometri kerättiin vuonna 2001, jonka jälkeen keruu on toistettu kolmen vuoden välein.

Uskonto ja uskonnollisuus Venäjällä

Uskonto ja uskonnollisuus Venäjällä on tutkimussarja, jota on tehty Suomen Akatemian ja Venäjän tiedeakatemian yhteisenä hankkeena. Venäjällä käytännön toteutuksesta on vastannut Institut sravnitel'nyh social'nyh issledovanij (Vertaillevan sosiaalitutkimuksen instituutti), Suomessa tutkimus on toteutettu Kirkon tutkimuskes-

kuksessa. Tutkimusta on tehty vuosina 1991, 1993, 1996 ja 1999.

Verkkopalvelujen ja tietotekniikan käyttö Tampereella

Tutkimussarja on osa eTampere-ohjelman Infocity-hanketta. Tutkimuksissa on kartoitettu 15–74-vuotiaiden tampereläisten tietotekniikan, Internetin ja kaupungin verkkopalvelujen käyttöä. Aineistoja kerättiin vuosina 2000–2005.

Yliopistoista valmistuneiden uraseuranta

Uraseurantakyselyssä haetaan valtakunnallista tietoa akateemisten työmarkkinoille sijoittumisen laadusta ja tarkoituksenmukaisuudesta, työuran kehityksestä sekä tyytyväisyydestä viisi vuotta sitten suoritettuun tutkintoon. Seurannan toteuttaa Akateemisten ura- ja rekrytointipalvelujen Aarresari-verkosto.

Julkaisuja arkistoiduista aineistoista

Bäck, Maria & Kestilä, Elina (2009). *Social Capital and Political Trust in Finland: An Individual-level Assessment*. *Scandinavian Political Studies* 32(2), 171–194.

Poliittinen luottamus on aikaisemmissa tutkimuksissa usein yhdistetty poliittisiin muuttujiin kuten politiikkatietämykseen ja -kiinnostukseen, postmaterialistisiin arvoihin, kansallisympäytyyteen ja kansalaispätevyyteen. Viime vuosina on alettu pohdita sosiaalisen pääoman vaikutusta samaan ilmiöön. Bäck ja Kestilä tarkastelevat artikkelissaan sosiaalista pääomaa ja poliittista luottamusta Suomessa European Social Survey 2003–2003 -aineistolla (FSD1303). Vaikuttaako luottamus kanssaihmiisiin, kuuluminen järjestöön ja sosiaalisen aktiivisuus luottamukseen

myös poliittikkoihin, eduskuntaan ja tyytyväisyyteen demokration toimivuuteen? Bäck ja Kestilä havaitsivat, ettei sosiaalinen pääoma kokonaisuutena ennusta vahvasti poliittista luottamusta. Ihmisten välisellä luottamuksella näyttäisi yksinään olevan suuri vaikutus poliittiseen luottamukseen, järjestöaktiivisuudella ei.

Bengtsson, Åsa & Wass, Hanna (2010). *Styles of political representation: what do voters expect?* *Journal of Elections, Public Opinion & Parties* 20(1), 55–81.

Ensi keväänä valitaan taas uusia kansanedustajia. Miten heidän tulisi edustaa suomalaisia? Bengtsson ja Wass selvittävät kansalaisten edustusodotuksia Eduskuntavaalitutkimus 2007 -aineistolla (FSD2269). He toteavat, että äänestäjien kansanedustajien edustusrooleja ja -tyylejä koskevat odotukset ovat moninaisia ja keskenään vaikeastikin yhteen sovitettavia. Vastaajat eivät edellytä eduskunnan vastaavan kansaa peilikuvamaisesti ikä- ja sukupuolijakaumaltaan. Äänestäjät haluavat, että edustajat ovat itsenäisesti, omaan harkintaansa ja asiantuntemukseensa perustuen päätöksiä tekeviä edunvalvojia, mutta samalla myös kansalaisten näkemyksiin perehtyviä ja niiden mukaista politiikkaa ajavia valtuutettuja. Vastaajien sosiaalisella taustalla ja puoluekannalla ei havaittu olevan kovin suurta vaikutusta edustusodotuksia koskeviin mielipidejakamuksiin.

Ellonen, Noora & Pösö, Tarja (2010). *Children's Experiences of Completing a Computer-based Violence Survey: Ethical Implications*. *Children & Society*, tulossa vuoden 2010 aikana. [Julkaisu luettavissa *Children & Society* -sivustolta].

Pitäisikö lasta suojella tutkimuksilta mahdollisten haitta-

vaikutusten takia vai pitäisikö hänen osallistumistaan tutkimuksiin tukea monipuolisesti? Ellonen ja Pösö pohtivat näitä eettisiä jännitteitä artikkelissaan. He analysoivat Lapsiuhritutkimus 2008 -kyselyn (FSD2416) avovastauksia, joissa yli 11 000 lasta ja nuorta kertoi miltä tuntui vastata tutkimuksen kysymyksiin. Puolet vastaajista kuvasi vastaamista neutraaliksi ja positiiviseksi. Neljännes koki kyselyn kielteisenä ja hämmentävänä. Tytöt kuvasivat negatiivisia tunteuksia poikia useammin. Väkivaltaa kohdanneet lapset ilmaisivat muita useammin ääripään tunteuksia: he kokivat vastaamisen muita useammin joko voimaannuttavaksi tai ahdistavaksi. Tutkijat tulkitsevat lasten kommenttien tukevan tutkimuseettisesti sekä lasten osallisuus- että suojelunäkökulmia. Lapsiuhritutkimuksen eettisyyttä, haittoja ja hyötyjä pitäisi arvioida myös siltä pohjalta, miten tutkimustietoa käytetään. Lasten kokemasta väkivallasta kerätyn tiedon pitäisi johtaa muutoksiin, jotta tulevaisuudessa yhä harvempi lapsi joutuisi kohtaamaan väkivaltaa.

Hakkarainen, Tyyne (2010). *Avun saamisen kokemuksia köyhyyssaiheeseen kirjoituskilpailuun osallistuneiden elämäntarinoissa*. Tampereen yliopisto: Sosiaalitutkimuksen laitos. Sosiaalipolitiikan pro gradu -tutkielma.

Köyhyyden tutkimus on Suomessa keskittynyt erityisesti köyhyyssmittareiden kehittämiseen. Viime aikoina on ilmestynyt myös tutkimuksia, joissa paneudutaan köyhyyden omaehtoisen kokemuksen tutkimiseen. Siitä hyvä esimerkki on Hakkaraisen tutkielma, jossa hän analysoi Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä (FSD2413) -aineistoa. Köyhyyssaiheeseen kirjoituskilpailuun osallistuneiden kertomuksia analysoimalla

hän osoittaa, miten viranomaisilta saatua apua kuvataan suureksi osaksi negatiivisesti ja sukulaisilta tai ystävilta saatua apua positiivisesti. Läheisiltä saatuun apuun liittyy kuitenkin häpeän tunnetta. Sen taustalla on yksin selviytymisen ihanne.

Herkman, Juha (2010). *Politiikan julkisuus viestintän välissä: intermediaalisuus ja vaalit. Media & viestintä* 33(2), 5–22. Poliitiikan julkisuus koostuu moninaisesta uutisten, haastattelujen, kannanottojen ja viihdetuotantojen verkostosta. Herkman tarkastelee artikkelissaan medioiden välisiä suhteita ja vuorovaikutusta vuoden 2006 presidentinvaaleissa. Empiirissä aineistoina hän käyttää presidentinvaalikyselyjä (FSD2137 ja FSD2138), teema-haastatteluja ja media-aineistoja. Tulosten mukaan vaalijulkisuudessa on kaiken kaikkiaan kyse monimutkaisesta ja intermediaalisesta ilmiöstä, jossa eri viestimillä ja genreillä on erilaisia tehtäviä. Viime presidentinvaaleissa vaalijulkisuutta ei osattu ajatella monipuolisesti järjestelmällisen kampanjan osana, vaan painopiste oli perinteisissä vaalijulkisuuden muodoissa. Televisiolla oli kampanjoinnissa keskeinen rooli, vaikka sen valta-asema kyseenalaistui nuorempien äänestäjien keskuudessa ja monikanavaympäristössä.

Holli, Anne & Wass, Hanna (2010). *Gender-based Voting in the Parliamentary Elections of 2007 in Finland. European Journal of Political Research* 49(5), 598–630. Suomen vaalijärjestelmässä äänestetään yhtä aikaa sekä ehdokasta että puoluetta. Tällaisessa järjestelmässä äänestyspäätös on samalla myös valinta sukupuolten välillä: ääni menee joko mies- tai nais-ehdokkaalle. Äänestääkö siis nainen naista ja mies miestä? Holli ja Wass tutkivat ar-

tikkelissaan, valitseeko äänestäjä omaa sukupuoltaan olevan ehdokkaan. Vuoden 2007 eduskuntavaaliaineistoon (FSD2269) perustuen he osoittavat, että naiset äänestävät melko tasaisesti nais- ja mies-ehdokkaista, mutta miesten enemmistö äänestää miehiä. Naisilla valinta on vahvemmin sidoksissa arvioihin naisedustajien tarpeellisuudesta oman sukupuolensa edustajina ja sille tärkeiden asioiden puolustajina. Myös ikä vaikuttaa: nuoremmat naiset äänestävät naista useammin kuin vanhemmat naiset. Naisten ja miesten äänien jakautuminen eri tavoin nais- ja miesehdokkaisten kesken vaikuttaa myös vaalien lopputulokseen.

Kallio, Johanna (2010). *Hyvinvointipalvelujärjestelmän muutos ja suomalaisten mielipiteet 1996–2006. Helsinki: Kansaneläkelaitos. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia; 108.* Tutkimus käsittelee kansalaisten asennoitumista paikallisiin hyvinvointipalveluihin. Tulosten perusteella kansalaiset ovat hyvin sitoutuneita hyvinvointivaltioon ja sen tarjoamiin julkisesti tuettuihin palveluihin. Tulokset vahvistavat oletusta kunnan paikallisten poliittisten, sosiaalisten ja institutionaalisten tekijöiden vaikutuksesta hyvinvointimielipiteisiin. Kunnan poliittiset voimasuhteet ja yksilön puoluekanta erottelivat Kallion mukaan asenteita selkeimmin. Kalliolla on ollut käytössään viisi kunnallisanalyyttistä ilmapuntarin kuntalais-tutkimusta vuosilta 1996 (FSD1120), 2000 (FSD1105), 2004 (FSD2095), 2005 (FSD2236) ja 2006 (FSD2238).

Karlsson, Fred & Wiberg, Matti (2010). *Puolueilla on eroja! Periaateohjelma-analyysi. Poliittikka* 52(1), 54–66. Sekä tutkimuksissa että ajan-kohtaiskeskusteluissa esite-

tään usein, että puolueet ovat samankaltaistuneet. Jos näin on, myös puolueohjelmien tulisi olla samankaltaisia. Poliittisten ohjelmien tietovarantoa POHTIVAA ja lingvistisiä keinoja hyödyntäen Karlsson ja Wiberg erittelevät puolueiden periaateohjelmien sanastollisia eroja ja puolueiden poliittikan painopisteitä. Analyysin perusteella puolueohjelmissa on paljon perusarvojen samantyyppisyyttä. Ohjelmat kuitenkin eroavat sisällöllisesti ja kielellisesti monin tavoin ja jokaisella ohjelmalla on oma profiilinsa. Puolueissa siis on eroja! POHTIVA-tietokanta on vapaasti saatavilla tietoarkiston verkkosivuilla: <http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/>.

Karvonen, Lauri (2010). *The Personalization of Politics. A Study of Parliamentary Democracies. Colchester: ECPR Press.* Onko politiikka nykyisin henkilökeskeisempää kuin aiemmin? Näin on totuttu ajattelemaan parin viimeisen vuosikymmenen aikana. Laajojen kotimaisten ja kansainvälisten tietokantojen avulla Karvonen tarkastelee muun muassa poliitikkojen mediajulkisuutta, puoluejohtajien henkilökohtaisten ominaisuuksien vaikutusta äänestämiseen ja pääministerin aseman muutoksia edustuksellissa demokratioissa. Karvosen mukaan ei ole selkeää näyttöä siitä, että politiikan henkilöityminen olisi yleinen trendi. Vaikka eri maissa on havaittavissa esimerkkejä politiikan muuttumisesta henkilökeskeisemmäksi, muutoksen voimakkuutta on liioiteltu. Suomalaisina aineistoina Karvonen käytti eduskuntavaalitutkimuksia vuosilta 2003 ja 2007 (FSD1260 ja FSD2269).

Kotakorpi, Kaisa & Laamanen, Jani-Petri (2010). *Welfare State and Life Satisfaction: Evidence from Public*

Health Care. Economica 77(307), 565–583. Mitä enemmän kunta käyttää rahaa julkisiin terveyspalveluihin, sitä tyytyväisempiä kuntalaiset ovat. Suuremmat panostukset näkyvät myös terveydenhuollon parantuneena laatuuna. Näihin tuloksiin Kotakorpi ja Laamanen tulivat tutkittuaan julkisten terveyspalveluiden suhdetta kuntalaisten hyvinvointiin 140 suomalaisessa kunnassa. Analyysi perustui terveydenhuollon kuntatason tilastoihin ja vuoden 2000 World Values Surveyn Suomen aineistoon (FSD0154).

Kuusela, Niina (2009). *Modernit nais- ja miesasiantuntijat. Asiantuntijuuden arkipäiväistyminen ja sukupuolittuneisuus 2000-luvulla. Tampereen yliopisto: Sosiaalitutkimuksen laitos. Sosiaalipolitiikan pro gradu -tutkielma.* Sukupuolella on väliä, osoittaa Kuusela tutkielmassaan, jonka tavoite oli selvittää asiantuntijatyöstä esitettyjen teoreettisten oletusten paikkansapitävyyttä empiirisesti. Kuusela käytti Tietoyhteiskunta, tietotyö ja ammattirakenteen muutos 2000 (FSD1177) -aineistoa. Asiantuntijatyön raamit ovat erilaiset riippuen siitä, onko kyseessä mies- vai naisasiantuntija. Kuusela osoittaa, että asiantuntija-asema ei takaa esimiesasemaa naiselle yhtä todennäköisesti kuin miehelle. Toisaalta suuri osa naisista ei ole kovin halukas toimimaan johtotehtävissä.

Laurén, Anette & Håkans, Frida (2010). *Stress och förvärvsarbete bland universitetsstuderande. Vasa: Samhällsvetenskapliga fakultetsområdet vid Åbo Akademi i Vasa.* Sosiaalipolitiikan pro gradu -tutkielma. Anette Laurénin ja Frida Håkansin pro gradussa selvitetään opintojen ohessa teh-

tävän ansiotyön vaikutusta opiskelijoiden kokemaan stressiin. He käyttivät aineistonaan YTHS:n keräämää Yliopisto-opiskelijoiden terveystutkimus 2004 -kyselyä (FSD2326), jossa koettua stressiä mitataan kolmella kysymyksellä. Logistinen regressioanalyysi ei paljastanut yhteyttä stressin ja työssäkäynnin välillä. Sen sijaan opiskelijoiden kokema stressi lisääntyy iän mukana.

Rapeli, Lauri (2010). Tietääkö kansalaisten politiikkatietämys teoreettisessa ja empiirisessä tarkastelussa. Turku: Turun yliopisto. *Annales Universitatis Turkuensis C:296*. Rapelin väitöstutkimus osoittaa kansalaisten politiikkatietämyksen olevan korkeampaa, kuin aiempi tutkimus on osoittanut, vaikkakin vähäisempää kuin demokriateoria olettaa. Suurin osa suomalaisista on poliittiselta tietämykseltään keskitasoisia, ja Suomi vaikuttaaakin pragmaattisen demokratiamallin prototyypiltä. Rapeli viittaa tutkimuksessaan vuosien 1958–2009 välisenä aikana kyselytutkimuksissa suomalaisilta kysytyihin politiikkatietämystä mittaaviin kysymyksiin. Niitä ovat sisältäneet muun muassa Yhteiskuntatutkimus 2008 (FSD2499), European Social Survey 2004 (FSD2116), Eduskuntavaalitutkimukset 1991, 2003 ja 2007 (FSD1088, FSD1260, FSD2269) ja lukuisat Eurobarometrit vuosilta 1996–2008.

Saari, Juho (2010). Yksinäisten yhteiskunta. Helsinki: WSOY. Yksinäisyys on ajankohtainen sosiologinen ja yhteiskuntapolitiittinen kysymys. Saari tarkastelee kirjassaan yksinäisyystutkimuksen avauksia ja aukkoja, 2000-luvun alun laman vaikutuksia yksinäisyyteen ja yksinäisyyden politisoimista. Tutkimuksessa käytetään kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia menetelmiä ja useita laajoja ai-

neistoja. Useiden aineistojen samanaikaisella käytöllä Saari vähentää otantaharhan todennäköisyyttä, joka on suuri yksinäisyyden kaltaisten epämuokavien aiheiden tutkimuksessa. Kirjassa hyödynnetään Suomi 1999 -aineistoa (FSD1241), vuoden 2006 Turvallisuustutkimusta (FSD2232), European Social Surveyä (FSD2342) ja 2000-luvulla kerättyjä Eurobarometrejä (FSD2259, FSD2280 ja FSD2402).

Kaiken maailman arkistot

Irlannissa kehitetään arkistoinnin hyviä käytäntöjä

Irlannin kvalitatiivinen data-arkisto IQDA selvittää laajan arviointitutkimuksen arkistoinnin ja jatkokäytön haasteita RACcER-hankkeessa. Dublinin Tallaght -esikaupungin yhteisöllisyyttä ja lasten asemaa kohentavan projektin ohjelmien etenemistä arvioivissa tutkijatiimeissä tuotetaan paljon kvalitatiivista dataa: haastattelulitteraatioita, havainnointiaineistoja ja prosessikuvauksia. RACcER kartoittaa näiden aineistojen arkistoinnin ja jatkokäytön eettisiä ja käytännön haasteita, edistää aineistojen jatkokäyttöä ja kehittää samalla arkistoinnin hyviä käytäntöjä. Tietoarkiston kehittämisspäällikkö Arja Kuula valittiin kesällä IQDAn ohjausryhmän jäseneksi.

[Childhood Development Initiative in Tallaght West](http://connect.southdublin.ie/cdi/index.php)
<http://connect.southdublin.ie/cdi/index.php>
<http://www.iqda.ie/content/welcome-iqda>

Kvalitatiivinen data-arkisto Australiaan

Australian data-arkisto ASSDA on laajentamassa toimintaansa kvalitatiivisiin tutkimusaineistoihin. Hanke kulkee nimellä AQuA, Australian Qualitative Archive. ASSDAn sivuilla on

julkaistu laaja valmisteluraportti, joka kartoittaa kvalitatiivisten aineistojen arkistoinnin ja jatkokäytön mahdollisuuksia, hyötyjä ja esteitä. Tällä hetkellä käynnissä on kansallinen lausunto- ja keskustelukierros raportin pohjalta.
<http://www.assda.edu.au/>

Koottua tietoa norjalaisten hyvinvoinnista

Tietoa keskeisistä norjalaisista hyvinvointitutkimukseen soveltuvista tilasto- ja kyselyaineistoista saa nyt yhdestä paikasta. Norjan data-arkiston julkaisema verkko-opas esittelee muun muassa työelämää, terveyttä, lapsia ja nuoria sekä rikollisuutta kartoitettavia tutkimusaineistoja. Tulevaisuudessa oppaassa esitellään myös kansainvälisiä aineistolähteitä. Palvelu on norjankielinen.
<http://www.nsd.uib.no/velferd/>

Brittiesimerkkejä aineistojen jatkokäytöstä

Brittien data-arkisto UKDA on uudistanut verkkosivustonsa. Sivuston ulkoasu muuttui täysin ja sivuille on lisätty runsaasti uutta sisältöä. Yksi mielenkiintoisimpia uusia osioita on *Our data in use*, jossa tutkijat ja opettajat kertovat, miten ovat käyttäneet arkistoituja aineistoja. Esimerkiksi 1970-luvulla kerättyjen The Edwardsians -haastattelujen avulla on tutkittu niinkin erilaisia aiheita kuin vesihuoltoa ja sotilaiden kokemuksia länsirintamalla.
<http://www.data-archive.ac.uk/deposit/use>

Pysyviä tunnistaita aineistoille Saksasta

Saksan datapalveluiden GESISin *data|ra*-palvelusta voi rekisteröidä yhteiskuntatieteelliselle datalle pysyvän DOI-tunnisteen. DOI:ta voi hyödyntää datan viittaamisessa ja erilaisten sähköisten julkaisujen välisen yhteyksien luomisessa. GESISin oman aineistovaran-

non aineistokuvailut ovat saaneet DOI-tunnukset. GESIS on luonut palvelun muun muassa edistääkseen tietoarkistojen tavoitetta tehdä tutkimusdataista viittauskelpoisia tieteellisiä tuotoksia.

<http://www.gesis.org/dara/en/home/about-dara/>

Tilastoaineistojen käyttöä edistetään EU-hankkeessa

Useat eurooppalaiset tietoarkistot ja tilastovirastot valmistelevat yhdessä *Data without Boundaries* -hanketta, joka saanee rahoitusta Euroopan unionin 7. puiteohjelmasta. Hanke edistää julkisin varoin tilastotarkoituksiin kerättyjen aineistojen tutkimuskäyttöä koko eurooppalaisella tutkimusalueella yli valtiorajojen. Suomen yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto johtaa yhtä hankkeen työpakettia. Hanke on tarkoitettu nelivuotiseksi ja alkamaan ensi vuonna.

Suomi sitoutui Cessda-ERICiin

Suomen, Saksan, Liettuan, Alankomaiden ja Norjan edustajat allekirjoittivat kesäkuussa 2010 virallisen mission yhteisymmärryksestä, millä valtiot sitoutuvat tukemaan taloudellisesti ja poliittisesti Cessda-ERICin perustamista. Saksa ja Norja ovat perustettavan yhteiskuntatieteiden eurooppalaisen tutkimusinfrastruktuurin suurimmat rahoittajat. Päätoimipiste sijoitetaan Norjan Bergeniin.
[Euroopan komission tutkimusinfrastruktuurit -sivusto:](http://ec.europa.eu/research/infrastructures/)
<http://ec.europa.eu/research/infrastructures/>

LYHYESTI

Tutkimusaineistojen tiedonhallinnan käsikirja

Tutkimusaineistojen tiedonhallinnan käsikirjassa annetaan ohjeita sähköisen tutkimusaineiston hallintaan sen elinkaaren eri vaiheissa. Jos tutkimusprojekti tuottaa, käsittelee, kuvailee ja säilyttää aineiston käsikirjan ohjeiden mukaisesti, aineiston käyttöarvo kasvaa ja pitkäaikaissäilytyksen kustannukset alenevat huomattavasti. Käsikirjan sisältö perustuu pääosiltaan tietoarkiston käytäntöihin ja kokemukseen. Mukana on runsaasti käytännön esimerkkejä ja malleja.

Käsikirja verkossa: <http://www.fsd.uta.fi/tiedonhallinta/>

Suomen Akatemia suosittelee arkistointia

Suomen Akatemia suosittelee sen rahoittamissa hankkeissa kerätyn aineiston luovuttamista Yhteiskuntatieteelliseen tietoarkistoon. Arkistoinnista on hyvä mainita jo rahoitusta haettaessa tutkimussuunnitelmaan sisällytettävässä tiedonhallintasuunnitelmassa.

Ks. Yleiset hakuohjeet <http://www.aka.fi/>

Helena Laaksonen

Liity tietoarkiston postituslistalle

Haluatko saada tietoa uusista arkistoiduista aineistoista, FSD:n julkaisuista tai tietoarkistoon toimintaan liittyvistä tapahtumista yleensä? Liity sähköpostilistallemme! Listaa käytetään vain toimintaamme liittyvistä asioista tiedottamiseen. Listalle liittyneet eivät voi lähettää sinne omia viestejään.

Lisätiedot: <http://www.fsd.uta.fi/ajankohtaista/FSDlista.html>

Tilaa esittely

Tulemme mielellämme kertomaan laitoksellenne toiminnastamme. Ota yhteyttä: helena.laaksonen@uta.fi tai fsd@uta.fi.

Tiesitkö että...

- Tietoarkisto varmistaa arvokkaan tutkimusaineistosi säilymisen käyttökuntoisena tulevaisuudessakin.
- Voit asettaa ehtoja arkistoinnille ja jatkokäytölle. Voit antaa tietoarkiston päättää aineistosi jakelusta muiden tutkijoiden käyttöön tai määrätä jatkokäytön riippuvaiseksi sinulta erikseen pyydetystä luvasta.
- Voit myös antaa aineistostasi vain kuvailutiedot tietokantaamme. Näin muut tutkijat tietävät sinulla olevasta aineistosta.

Tietoarkisto Facebookissa

Tietoarkisto avasi vuoden alussa Facebook-sivun. Sivulla julkaistaan pääasiassa suomen- ja englanninkielisiä tiedotteita tietoarkiston toiminnasta. Lisäksi julkaistaan tutkimusaineistojen avoimuuteen liittyviä uutisia ja yhteistyökumppaneiden tiedotteita. Hae sivu Facebookissa vaikkapa sanalla *tietoarkisto*.

Uusimmat aineistot RSS-syötteenä

Jos haluat tietoa uusimmista valmistuneista arkistoinneista, voit tilata tiedot nyt RSS-syötteenä. Tilaamaan pääsee tietoarkiston etusivulle sijoitetusta kuvakkeesta.

Ilmoita aineistostasi

Haluatko luovuttaa aineistosi tietoarkistoon? Tai haluatko, että tieto aineistostasi on muiden tutkijoiden ulottuvilla? Ilmoita aineistostasi tietoarkistoon kotisivuiltamme aukeavalla lomakkeella <http://www.fsd.uta.fi/lomakkeet/ilmoita.html>. – Otamme sinuun yhteyttä!

Tilaa Tietoarkisto-lehti

Haluatko varmistaa, että saat Tietoarkisto-lehden makсутta ensi vuonnakin? Tilauksen teet helposti sähköpostitse (fsd@uta.fi) tai puhelimitse 040 190 1432.